BIOG.

IN MEMORIAM

DOC. MUDr. VÁCLAVA SKALÁKA

EX LIBRIS
MUDr. VLADIMÍR ZAPLETAL

DOCENT MUDr.

VÁCLAV SKALÁK

* 9. VIII. 1894 v Sofii

† 27. IV. 1942 v koncentračním táboře Mauthausenu

Victor Hugo Lamartinovi.
„Ce n'est pas a Vous, qu'il est besoin de dire: Ésperez.
Vous êtes de ceux qui savent. Cher ami, vivons dans les moris."

IN MEMORIAM

DOC. MUDr. VÁCLAVA SKALÁKA

1894 - 1942

SKALÁK, Václav [1894-1942]

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

313429

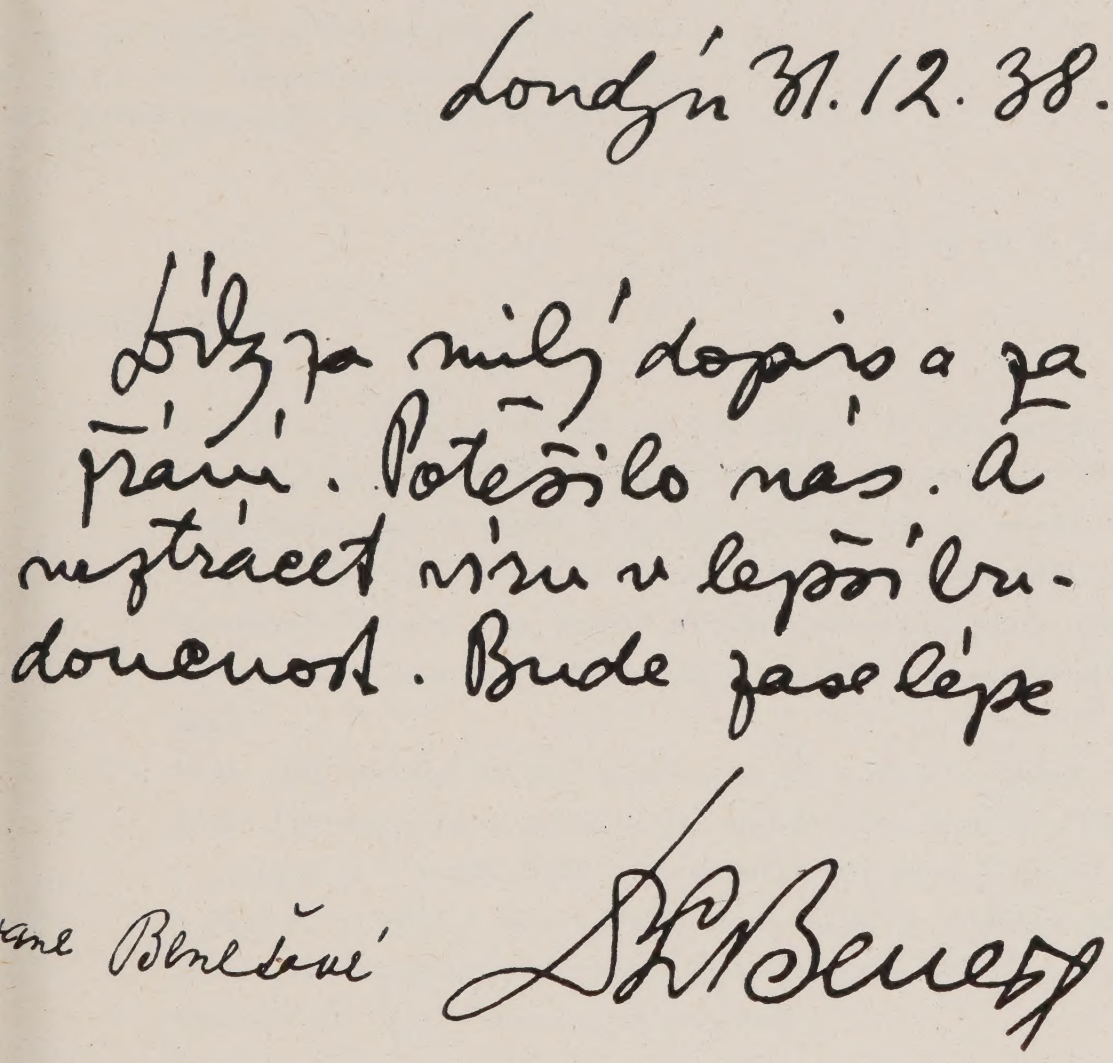

Londýn 31. 12. 38.

Díky za milý dopis a za přání. Potěšilo nás. A neztrácet víru v lepší budoucnost. Bude zase lépe

...ane Beneševé

Dr. E. Beneš

pis pana presidenta dr. Edvarda Beneše z Londýna ze dne 31. prosince 1938

Výňatky z dopisu, zaslaného dr. V. Skalákem dru Háchovi a žádajícího, aby svým vlivem zakročil proti štvaní vůči T. G. Masarykovi a dr. Ed. Benešovi. (Kopie zaslána kanceláří p. presidenta.)

V Přerově 10. I. 1939

PANE PRESIDENTE,

dovolte mi, abych se obrátil na Vás osobně ve věci veřejného zájmu, kterou pokládám za velmi důležitou a naléhavou. Vítal jsem Vaše zvolení: Vaše dosavadní činnost dávala naději na věcné a nestranné rozhodování a řízení veřejných záležitostí. Utvrzovalo mne v této naději i Vaše symbolické gesto, pouť k hrobu presidenta Osvoboditele, jíž jste zahájil svůj presidentský úřad.

Proto také obracím se na Vás přímo se svou prosbou, abyste zabránil kampaním části našeho tisku, hlavně večerníkového. Přímo i nepřímo je v tomto tisku stále napadán president Osvoboditel a všichni ti, kteří s ním spolupracovali, hájili a vykládali jeho zásady, zhodnocovali Masarykův a Benešův podíl na našem osvobození a dle jejich zásad u nás pracovali.

Zejména ovšem soustřeďují se tyto útoky na bývalého p. presidenta Beneše. Při své právnické průpravě jistě také uznáváte, že k nestrannému zhodnocení činnosti dr. Beneše a k soudu nad touto činností nijak nepřispějí útoky tendenčně zabarvené, ani skreslené jednotlivosti, viděné prismatem osobních nechutí a nezařazené do dějinné souvislosti.

Výsledkem je pak jenom snižování práce Masarykovy a jeho spolupracovníků, národ je zbytečně rozeštváván, dojem těchto kampaní ve slušné cizině je nepříznivý a poškozuje nás to. Nadto se v národě podlamuje víra v ryzost a platnost zásad, jimiž jsme dobyli své samostatnosti, jimiž jsme čestně žili po dvacet let — na kterých nezbytně musí stát i každý nový úspěšný náš zápas o národní bytí.

A. CUCE:

Pět dlouhých let uplynulo již
od Tvé smrti,
doktore Skaláku.

Jest těžko nevzpomenout
člověka dobrého, lékaře a lidumila.
Všem téměř dovedls pomoci,
jen sobě jsi nesměl.

Ani jsem netušil před sedmi lety,
že i po Tobě sáhne ten SS pařát
a oblékneš místo pláště bílého
pruhovitý plášť — uniformu SS lágru.

MAUTHAUSEN —
pevnost smrti, peklo na zemi —
očistec Slovanstva . . .

Zanechte všech naději, kdož vcházíte —.
to zřeli jsme napsáno na obzoru
všech těch lágrů smrti pod Alpami.
Ziereis, Bachmayer, dr. Krebsbach, Winkler
a jak se všechny ty stvůry SS jmenovaly,
plnily poctivě vznešené
poslání hunské rasy.
Neronové — císařové římští
zezelenali v hrobech zlostí
nad schopnostmi těchto »nadlidí«.

180 prokletých schodů v lomu,
Postenkette, drát, plyn,
auto — Mina, Wiener — Graben,
Phlegmona, tyf, malarie, šibenice
a nad tím krematorium
a majestát smrti.

A božstvo mlčelo k tomuto vraždění,
Liga pro lidská práva hrůzou oněměla.

Ty, lékař tak ušlechtilý,
poznals na vlastní kůži
ten prokletý mauthausenský revír —

ten výsměch lékařské vědy,
tu zločinnou profanaci humanismu.

To nebyla nemocnice,
ale katovna, továrna na smrt.

Pouhé »Weg mit ihm« a často jen
mávnutí rukou vraždilo.

Život člověka?
Slavná doga Lord
měla daleko větší cenu.

A studený vítr Alp byl hranou,
milosrdné slunce pohladilo
místo ruky laskavé
při umírání.

Ukončili Tvé poslání lékaře,
ale na lágr jsi nestačil —
dotrpěls jako mnoho jiných
v cizácké nehostinné zemi,
zemi hunské rasy,
pro svobodu národů.

A vy, drazí, neplačte
nad smrtí hrdiny.
Padl jako voják
v boji nerovném,
aby svou smrtí vykoupil
životy svých bratří
a budoucnost svého národa.

Smekněte v úctě nad všemi těmi,
kdož za šest let zhynuli
na popravištích,
v kriminálech
a v koncentrácích
našich »ochránců«.

Čest Tvé památce,
padlý hrdino —
doktore Václave Skaláku!

Tvůj pacient, který se vrátil,
n e z a p o m e n e.

»Na rozlohách prostoru a času — člověk jest bodem maličkým. Utíkající voda jsou jeho rozkoše, sny a utrpení.« *Marcus Aurelius.*

MUDr STANISLAV VOMELA, HOLEŠOV

Byla to mimo jiné oddaná úcta k životnímu dílu Marca Aurelia, filosofa a římského imperátora, která stmelovala naše přátelství s dr. Václavem Skalákem, ušlechtilým vlastencem, vědeckým pracovníkem, skromným a jemným člověkem, který podlehl německému týrání v Mauthausenu dne 27. dubna 1942 ve věku neplných 48 let.

Dr. Václav Skalák narodil se v bulharské Sofii, kde jeho otec byl lékárníkem. Bylo to nejen harmonické prostředí vlastenecké rodiny, nýbrž i přátelské styky s vynikajícími představiteli české kolonie v Sofii, zejména s akademickým malířem J. V. Mrkvičkou a Ant. V. Šourkem, matematikem, které v něm vypěstily lásku k umění, krásnému písemnictví, vědeckému myšlení a společenskému taktu. Pobyt v cizině a styk s probudilými krajany dal vyrůsti citu horoucího vlastenectví, které šlo s ním celým jeho životem a které bylo nakonec vykoupeno tragickou a předčasnou smrtí. Časté cestování s rodiči v cizině vzbudilo v něm lásku k přírodě a touhu po nových dojmech, jež byly důležitým činitelem jeho vědecké tvorby i soukromého života. Často jsme se spolu setkali při samotářských toulkách v našich půvabných beskydských horách.

Gymnasium vystudoval dr. Skalák v Táboře. Vliv profesora Vycpálka a Hrůši přispěl podstatně k vytváření jeho duševního rozvoje. Tábor husitský a reformační zapůsobil radikálně na jeho náboženské přesvědčení, takže již jako středoškolák vystoupil z církve.

Na lékařské fakultě v Praze se účastnil života ve Spolku českých mediků a byl spolupracovníkem jeho sociálního odboru. I když nepracoval politicky ani stranicky, sympatisoval s realisty, seskupenými kol T. G. Masaryka. Vedle Prahy lékařské prožíval též intensivně tehdejší Prahu uměleckou a kulturní. Věnoval po-

zornost vedle mediciny hlavně filosofii a sociologii, zúčastniv se sociologického semináře, vedeného dr. E. Benešem a dr. Alicí Masarykovou. S prof. Chalupným pojilo ho již přátelství z Tábora.

Původně se chtěl věnovati dráze vědecké. Avšak mohutný proud sociální mediciny, který v posledních letech válečných zaútočil na klasickou medicinu, až dotud výhradně pěstovanou a přitom jednostranně ustrnulou, strhl jej s sebou stejně mocně jako některé jeho kolegy (Pelc, Prošek), předurčené původně dráze vědecké. Brzy po promoci podlehl dr. Skalák živelné touze po zdokonalení lékařského vzdělání v cizině. V červnu 1919 (promoval v lednu téhož roku) odjíždí jako vedoucí lékař výpravy Čs. Červeného kříže do Švýcarska, kde ve francouzské části Švýcarska se vrhá s nadšením do studia všech důležitých sociálně lékařských zařízení (boj proti tbc., alkoholismus, školní lékařství, vegetarismus). Po skončení úředního poslání zůstává v Leysinu u věhlasného dr. Roliera. U tohoto nadšeného vyznavače a průkopníka heliotherapie začíná jeho odborné školení. Seznamuje se dokonale s léčbou sluncem a léčbou hygienicko-dietetickou, jakož i s klinikou tbc. v Sanat. populaire pod vedením dr. Burnanda. V těch dobách navazuje několik krásných přátelství, která zůstala i nadále vzpruhou jeho života a byla prohlubována na mezinárodních sjezdech protitbc.: dr. Burnand, Švýcarsko, dr. Parodi, Italie, dr. Bonafé, Colomban, Francie.

Po studiu ve Švýcarsku odejel do Hauteville v jižní Francii, kde si osvojil pod vedením dr. Dumaresta, jednoho z nejlepších francouzských fthiseologů, léčbu pneumothoraxem a kde po prvé přišel do styku s problémem léčby prací, kterou později za svého sanatorního působení současně s klinickou meteorologií a klimatologií vytrvale propagoval. Dr. Dumarest se vyznačoval velkou pracovní kapacitou i osobní přitažlivostí, dovedl připoutat k práci, takže doba tam strávená patřila k nejšťastnějším zážitkům Skalákova života. Z Hauteville si odnesl dr. Skalák dar věrného, otcovského přátelství se svým věhlasným učitelem.

Po ročním pobytu ve Francii vrací se domů s četnými plány medicinskými, pracuje několik měsíců na klinice prof. Sylaby, vede tam protitbc. poradnu, načež se stává v r. 1922 ředitelem lidového sanatoria v Prosečnici n. Sáz., jemuž po stránce lékařské dal pevný moderní základ a snažil se tam uplatniti své bohaté zkušenosti z domova i z ciziny. Při své přímočaré, nesmlouvavé povaze dovedl jíti fanaticky za svým cílem. Nelze říci, že by jeho

práce v sanatoriu probíhala vždy hladce, Skalák však nikdy neslevil ze svého přesvědčení za cenu klidu a popularity.

Za působení v sanatoriu Prosečnici stal se členem Sociálního ústavu Čs. republiky, zúčastnil se jeho života a věnoval se četným problémům vědeckým i sociálně lékařským. Roku 1925 se usadil jako odborný lékař chorob vnitřních, speciálně tuberkulosy, v Přerově a přivedl tamější dispensář Masarykovy ligy proti tbc. na výši doby. Mnoho svého času věnoval též v posledních letech svého života vedení týchž dispensářů v Holešově, v Kojetíně a v Bystřici p. H. Jeho přáním bylo na tehdejší dobu ještě vzácné zřízení nepřímé radiografie v přerovské poradně, pro niž sehnal prozíravě Leicu, ale uskutečnění svého plánu se již nedočkal.

Ze své práce byl však brutálně vytržen dne 12. prosince 1941, kdy byl odvezen brněnským gestapem z ordinace přímo do Kounicových kolejí v Brně. Podle kusých zpráv přerovského gestapa byl zatčen pro spojení s p. Františkem Kubičem z Tesáku, hlavně však pro své styky s parašutisty a pro spolupráci s brněnskou odbojovou akcí, pro kterou byl souzen i odsouzen. Tato illegální brněnská skupina čítala asi 60 členů, mezi nimi část profesorů Masarykovy university v Brně. Jednalo se jednak o přímé funkcionáře této skupiny, jednak o jejich spolupracovníky a štědré podporovatele (MUDr Šilhan věnoval na tuto akci 100.000 korun), jednak o jednotlivce, kteří v této skupině nebyli přímo organisováni, ale přispívali k uskutečňování jejího programu jinou cestou, na příklad mařením vyšetřování politických vězňů, odhalováním hrozících sankcí a poskytováním výstrahy ohroženým a podporováním vězňů všemožnými způsoby.*) Dr. Skalák byl zapojen do této organisace ukrýváním policejního inspektora Baďury, zaměstnaného ve zbrojnici gestapa, který této organisaci konal skvělé služby, avšak neopatrností byl prozrazen a byl na něj vydán zatykač, do doby, než mohl býti převeden Františkem Skopalem, skvělým organisátorem Obrany národa na Přerovsku, do zahraničí.

Dne 10. ledna 1942 byla celá tato skupina souzena stanným soudem v Brně, někteří její členové byli odsouzeni k trestu smrti, ostatní, mezi nimi i dr. Skalák, k nuceným pracem ve vyhlazovacím táboře s označením nežádoucího návratu (R. U.). Všichni byli převezeni do koncentračního tábora v Mauthausenu, kde k smrti odsouzení byli v květnu téhož roku popraveni, ostatní jako nená-

*) Přesná fakta a vylíčení činnosti význačných členů skupiny, zvláště popravených, ohodnotí lépe přímí účastníci.

viděná česká inteligence vystavena tak nelidskému mučení v kamenolomech a na stavbě silnic, že až na nepatrné výjimky (asi šest lidí) všichni zemřeli za nevýslovného utrpení ve velmi krátké době, většina z nich v dubnu až v červnu, dr. Skalák 27. dubna 1942. Dr Skalák řadí se — podle svědectví univ. prof. dr. Tomáška, univ. prof. dr. Podlahy a dr. Havlíka — k nejstatečnějším vězňům a k triu největších optimistů (prof. dr. Bečkovi, prof. Buškovi, dr. Tomčíkovi) a v pevné víře ve šťastný konec války pro český národ nebyl zviklán ani utrpením, které stále prožíval ve zvýšené míře. Nepropadl depresi ani tehdy, když sám po trpkých zkušenostech v táboře vyslovil přesvědčení, že útrapy nepřekoná a domů se nevrátí. Svým optimismem živil okolí, vybízel k houževnatosti a posiloval s úspěchem své spolutrpící. Jen ten, kdo prošel mauthausenskými branami, může posouditi, co tak silný člověk znamenal.

Tři dny před smrtí byl umírající poslán na revír, kde mu bylo útěchou oddané přátelství krajana, poručíka letectva Rudolfa Horáčka z Přerova, který mu byl poslední viditelnou spojkou vzdálené vlasti a jemuž je choť dr. Skaláka velmi zavázána za vše, čím, ač sám těžce nemocen, se snažil zmírniti utrpení jeho posledních okamžiků.

Jak byla bohatá jeho vnější náplň, tak byl též bohatý jeho vnitřní život. Svým všestranným vzděláním, logickým myšlením, filosofickým založením, uměleckou vytříbeností, klasickým zaujetím pro vše krásné a dobré vynikal nad průměr a nebyl vždy správně chápán. Málokdo tušil, kolik lékařských i nelékařských problémů probíhalo jeho hlavou. Byl filosofem v pravém slova smyslu: jeho život byla věčná žízeň po novém a novém poznání. Kroužek jeho přátel byl nevelký, neboť nemiloval hlučných zábav. Jeho nejvěrnějšími přáteli byly knihy, k nimž se uchyloval ve všech slunných i chmurných okamžicích svého života. Měl velkou knihovnu odbornou, filosofickou, krásné literatury. Nade vše si vážil Hypokrata, Platona, Marca Aurelia, jeho ideálem byl však T. G. Masaryk. Měl přečteny všechny jeho knihy do všech podrobností s nesčetnými margináliemi a stále se k nim vracel. Není pochyby, že T. G. Masaryk byl mu vzorem i v jeho drobné práci, jež nebažila po zevním lesku, nýbrž po vnitřním osvícení. Vždy některá kapitola nebo aforismus z oblíbeného filosofa zakončovala jeho den, obyčejně v pozdní noci, kdy se mu nejlépe pracovalo. Pročetl a promyslil všechna díla své bohaté knihovny. V tomto

vlastním, uzavřeném světě prožíval šťastné chvilky, jsa jist před nehoráznostmi denního života.

Pro sebe si nepřál od života než trochu slunné pohody a neruženého klidu ke své práci, občasné tříbení názorů v úzkém kroužku svých přátel, o dovolené cestu do ciziny, o dnech nedělních a svátečních pak tichou samotu se svým věrným Vlčkem v chatě na Vičanově v Hostýnských horách.

Zato požadoval hodně pro uskutečnění svých vědeckých a sociálně lékařských plánů. Dovedl jim věnovati veškeru výmluvnost a veškeré síly v podobě článků, přednášek, rozhovorů, memorand, intervencí, v čemž byl nevyčerpatelný. Napomáhala mu nejen jeho slohová a myšlenková zručnost, nýbrž i řečnická pohotovost a francouzská zručnost. Mluvil většinou s patra, bez zvláštní přípravy, s několika poznámkami na papíře. Byl to pozoruhodný rys jeho povahy: ať se utvářely jeho osudy v jednotlivých životních údobích jakkoliv, nedovedly nikdy porušiti vnitřní souvislosti jeho snah za vytčeným cílem. Byl to skutečný táborita. Kamkoliv přišel a cokoliv obhajoval, setkal se často s počátečním nepochopením, ale nakonec svou přímočarou a tvrdou neústupností přesvědčil, a nikdy neustoupil, byl-li přesvědčen o správnosti své věci.

Pilně se zúčastnil všech snah sociálně lékařských, při čemž nikdy nezapomínal vůdčí myšlenky svého životního poslání: boje proti tuberkulose. Na srdci mu hlavně ležela prevence tbc., exposiční profylaxe, osud protitbc. zákona, ochranná zařízení dětská, rozvoj ústavnictví, zvláštních pavilonů tbc. při nemocnicích, postsanatorní péče, léčba prací, lékařská klimatologie.

V našem vědeckém světě udržoval krásné přátelství s dr. Janem Vignatim, primářem z Uherského Hradiště, který se stal rovněž obětí gestapa za svoji vlasteneckou činnost v Obraně národa: byl popraven 26. srpna 1942 v Berlíně.

Z této přátelské spolupráce vzešly publikace o klinice a léčbě zlatem u tbc. a astmatu bronchiálního. V rozhovorech se mnou jevil zvláštní zájem o problémy konstituční a endokrinologické. Byl nadšen mou myšlenkou na vybudování sítě hormonálních poraden v oblasti celého státu na způsob Calmettových dispensářů protitbc. Z jeho podnětu jsem se tehdy obrátil na příslušné ministerstvo se žádostí o vybudování první poradny tohoto druhu v Holešově. Uskutečnění tohoto plánu, jež se stalo až po obnovení naší republiky, a to v Hovězí, kde byla zřízena první Vomelova hormonální poradna, se dr. Skalák bohužel již nedočkal. Myslil však na

tento plán ještě v koncentračním táboře, jak vysvítá z posledního ze dvou dopisů, jež směl poslati z koncentračního tábora.

Mnoho jeho myšlenek bylo uskutečněno: některé byly vtěleny v protitbc. zákon, v sociální pojištění, jiné uskutečněny v sanatoriích, dispensářích a nemocenských pojišťovnách, některé se provádějí teprve nyní, jiné však až dosud čekají na řešení (léčba prací, pracovní kolonie). Skalák se nedočkal svobody, ani nemohl dokončiti všechny svoje plány sociální a vědecké uskutečněním jich v praxi. Mrtví hrdinové zajisté nehovoří ani nepožadují odměny za svoji lásku k vlasti, tak draze vykoupenou. Ti šťastnější z nás, kteří se dočkali svobody, musí si vzíti dokončení jejich práce za svůj morální závazek.

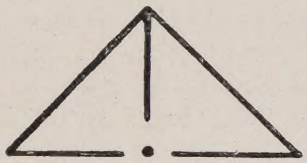

Dr. Vlasta Skaláková:

ŽIVOTNÍ DÍLO Dr. VÁCLAVA SKALÁKA.*)

Předkládajíc veřejnosti profil životní práce dr. Václava Skaláka, chci ukázati, jak doba popřevratová a vnitřní život prvé republiky utvářely názory a životní orientaci oné části českých lékařů, kteří z původně zamýšlené vědecké dráhy vlivem nových proudů myšlenkových a v duchu potřeb nové republiky si zvolili jako druhou pracovní kolej průkopnickou práci zdravotně sociální, neopomíjejíce při tom zájmů vědeckých. A jak tyto obojí zájmy vyvěraly z jejich hluboké vnitřní potřeby, že se nedaly potlačiti denní vyčerpávající prací medicinskou, nýbrž ovlivňovaly ji. Sledováním a reagováním na všechny tvořící se základy našeho českého života snažili se přispěti k jich řešení a zdokonalení.
Takových lékařů bylo více. Všem těm patří tato oddaná vzpomínka, zvláště přátelům dr. V. Skaláka, věrným v ideové práci, věrným v tragickém osudu. Jsou to zvláště prof. dr. Jan Vignati, prof. dr. Hynek Pelc, řed. dr. Jan Rais, ředitel dr. Sob. Sobek, sekční šéf dr. K. Svěrák, dr. Frant. Smakal, dr. Josef Tomčík, řed. dr. Jan Včelák. Jejich památka nesmí býti zapomenuta, jak pro jejich horoucí vlastenectví, tak pro tuto jejich vzornou průkopnickou práci. Nechť jsou vzory příštím generacím.
Snad historie mediciny oné epochy najde v těchto řádcích něco dobového.

Celoživotní práce dr. Václava Skaláka byla zaměřena převážně k tuberkulose, a to jak ve směru klinickém, tak sociálně medicinském.

V klinice stála v popředí jeho zájmu hlavně léčba tbc. se zaměřením speciálně k léčbě hygienicko-dietetické, léčbě prací, kolapsové a postsanatorní readaptaci; ústavnictví a klinická klimatologie; horní cesty dýchací a jejich vztah k tbc.; chrysotherapie a její vztah k tbc. a astmatu bronchiálnímu.

Činnost *sociálně zdravotní* nesla se hlavně k prevenci tbc., boji proti tbc., protituberkulosnímu zákonu, sociálnímu pojištění a jeho významu v boji proti tbc.

Klinika a léčba tbc.

A. Dr. Skalák propracoval léčbu hygienicko-dietetickou a kladl na přesné a dostatečně dlouhé dodržování léčby klidem jako na

*) Práce, vztahující se k tomuto článku, viz v souboru literatury.

hlavní a nejdůležitější pilíř veškeré léčby tbc. mimořádný důraz, ať vedle ní je zvolena jakákoliv jiná léčba. [Ústavní léčba tbc.*) Hygienická léčba plicní tbc. v domácnosti nemocného.]

B. Propagoval léčbu kolapsovou a budil pro ni porozumění u činitelů nemocenských pojišťoven. (Kolapsová léčba plicní tbc. v praxi a soc. poj. O kontralaterálním PNO.)

C. *Léčba prací.*

Za pobytu v sanatoriu dr. Dumaresta měl dr. Skalák příležitost prostudovati léčbu prací u tbc. Určil přesné indikace této léčby a formy plicní tbc., vhodné pro tuto léčbu. Upozorňoval na skryté projevy aktivity a na okamžité vysazení při jejich prvním projevení se. Zdůrazňoval nutnost pravidelného vyšetřování během práce, neboť někdy se objeví lokální reakce dříve než teplotná. V sanatoriu Prosečnici zřídil dr. Skalák v malém dílny a přesně odstupňovanou práci zahradnickou. Propagoval postsanatorní pracovní readaptaci tuberkulosních v továrnách prostřednictvím závodních rad a výborů. Snažil se využíti pozemkové reformy k zřízení pracovních kolonií, jednak pro doléčení, jednak pro vyzkoušení pracovní schopnosti před nastoupením vlastní práce v továrnách, jednak pro lehčí trvalé zaměstnání za dobrých a snadnějších podmínek pro pokročilé tbc., kteří se nemohou vrátiti ke svému zaměstnání.

Pro nepochopení příslušných činitelů, ač pozemkovou reformou byly dány skvělé podmínky, nebyly dosud jeho plány, pokud se týkaly pracovních kolonií, uskutečněny. (Viz: Léčba prací plicní tbc. Léčba prací a zaměstnání nemocných plicní tbc. za pobytu v sanatoriu. Pozemková reforma a boj proti tbc. Zkušenosti a názory v postsanatorní péči. Využití závodních výborů v boji proti tbc.)

D. Dr. Skaláka zvláště zajímal vztah horních cest dýchacích k plicím a jejich onemocnění, poněvadž viděl často v praxi, jak první projevy počínající tbc. plicní jsou považovány za banální onemocnění horních cest dýchacích a tím se zmešká nejvhodnější příležitost ke včasnému léčení a naopak. Svoje poznatky uložil ve studii: Horní dýchací cesty, jejich význam v nemocech dýchacích ústrojí a poměr k tbc., a v článku: Tbc. horních dýchacích cest.

E. Právě tak, jako kladl velký důraz na léčení chorob horních

---

*) Názvy a data uveřejnění jednotlivých prací viz v souboru prací.

dýchacích cest při tbc. plic, tak chtěl míti ujasněnou souvislost tbc. s cariesními procesy zubů a granulomy, gangrénami a j. Spoluprací s dr. Kostečkou na prosečnických pacientech mohli autoři vyvrátiti názor, že by choroby zubů, hlavně caries a gangrény, měly význačnější význam pro šíření se tbc. Rozhodně neznamenají podle autorů vstupní bránu infekce.

F. Rovněž *otázka konstituce* u tbc. dr. Skaláka zajímala. Proto současně s dr. Vondráčkem provedli roztřídění 106 pacientů v Prosečnici se zřetelným plicním nálezem podle Kretschnera na typy asthenické, atletické, pyknické a dysplastické. Zjistili předběžně, že poměr jednotlivých typů mezi tbc. pacienty je asi stejný, jako je mezi netuberkulosními. Mezi pykniky a atletiky nelze nalézti prevalující skupiny, pokud jde o vážnost prognosy. Zato je nápadná převaha lehkých případů u astheniků, což potvrzuje názor francouzských autorů, že jde o případy tuberkulosní, které se vyvinuly pod vlivem oslabených infekcí, jsouce jimi dílem očkovány, dílem přivedeny k dystrofickému vývoji. (Viz Věstník I. čs. sjezdu protitbc. v Praze 1923, str. 143.)

G. Ostatní *jednotlivé práce*, tak jak upoutala themata během praxe:

Léčení krvácení plic u tbc.

Dr. Skalák pojednal o tomto thematu na základě roztřídění krvácení z plic do čtyř skupin:

a) cévní ruptura v rozpadlé plicní tkáni,
b) změny plicního oběhu tamtéž,
c) zřetelně porušená činnost krevního oběhu,
d) krvácení u tbc. se zvýšeným krevním tlakem.

O profylaxi a therapii dětské tbc.

Zdůrazňuje, že vedle významu terénu pro rozvoj je právě tak důležitá pro prevenci tbc. exposiční profylaxe s ochranným očkováním Calmettovou vaccinou. Rozvádí tam poznatky o exposiční profylaxi a z nich pramenící praktické závěry: Nutnost isolace pramene infekce (viz dále) a zdravotnická výchova po této stránce.

V části o therapii dětské tbc. podává svoje léčebné schema dětské tbc.

H. *Ústavnictví a klimatologie.*

Dr. Skalák zdůrazňoval nutnost spolupráce fthiseologa s laryngologem na základě zkušeností, učiněných o častosti kombinace

tbc. plicní a krční. Právě tak zdůrazňoval zřizování oddělení laryngologických při plicních sanatoriích a doporučoval, aby v poradnách Masarykovy ligy proti tbc. a v nemocenských pojišťovnách byli všichni pacienti s tbc. plic a všichni s obtížemi horních cest dýchacích vyšetřeni laryngologem.

Byl první, který zavedl v plicním sanatoriu (Prosečnici n. Sáz.) toto laryngologické oddělení za vedení doc. Greifa a vedle něho pravidelné prohlídky a ošetření chrupu pacientů odborným zubním lékařem (tehdy dr. Kostečkou).

Zdůrazňoval nutnost studia vlivů meteorologických a klimatických na tbc. a doporučoval za tím účelem zřizování dokonale vybavených observatoří a vedle nich dobrých meteorologických stanic při každém sanatoriu plicním a spolupráci fthiseologa a meteorologa v nich.*) (V Prosečnici spolu s dr. J. Mrkosem.) Výsledky společných pozorování na materiálu prosečnickém a na materiálu státního úřadu statistického přednesl na meteorologickém sjezdu v Davosu. (Viz: Vědecká sdělení o vlivu meteorologických vlivů na klinické jevy tbc. Davos, 1925.)

Dr. Skalák zjistil, že pozorované klinické jevy musí býti brány v souvislost s celou danou situací ve smyslu cyklonálního a anticyklonálního pohybu atmosféry. Teprve potom dá se zjistiti jasná a jednoznačná souvislost. Při krvácení z plic a mortalitě tuberkulosních zjistil spolu s dr. Mrkosem dva výstupy v hromadění těchto jevů, a to uprostřed cyklonu a v anticyklonu na konci chladné vlny.

Ch. *Léčba zlatem.*

V posledních letech svého života soustředil dr. Skalák svoji pozornost na chemotherapii tuberkulosy, speciálně na léčbu zlatem. Jeho studie byly umožněny spoluprací s prim. J. Vignatim, univ. profesorem in memoriam, prosektorem a bakteriologem Zemské nemocnice v Uherském Hradišti. Z tohoto krásného, vědeckého přátelství a harmonické spolupráce klinika a odborného lékaře vzniklo více vědeckých prací, jejichž poznatků mohlo býti upotřebeno ve prospěch pacientů, hlavně ONP v Přerově, za spolupráce vždy vědecky nadšeného dr. J. Laciny. Poněvadž tyto práce nemohly býti bohužel dokončeny, rozvádím je podrobněji s přáním, aby našly

*) což je nyní již ve všech sanatoriích zavedeno.

pokračovatele, jakmile naše farmaceutické závody budou moci zhotoviti nově zlatový preparát (Aurum-devenan) podle methody autorů.

Práce o zlatě byly všechny konány spolu s prof. J. Vignatim.

Autoři zjistili, že hyposulfit sodný, tvořící se zlatem podvojný hyposulfit zlatnato-sodný, je pro tkáně neškodný a možno ho použíti jak léčebně proti již vzniklým toxickým účinkům zlata, tak též preventivně proti nim, ježto dovede vázati zlatové ionty i z organického prostředí, ze sloučenin s bílkovinami. Dosud této vlastnosti hyposulfitů bylo využito pouze proti škodám salvarsanovým (Ravaut, Kabelík, Hübšman).

Autoři vypracovali detailně methodu léčení hyposulfitem zlatnato-sodným (Au-Devenanem — Au Dev.), a to připravením stálého roztoku této sloučeniny tím způsobem, že k němu přidali jednoduchý hyposulfit sodný (H. s.) v nadbytku. Tím způsobem se zabrání precipitaci a tvorbě síranu. Uvolněná síra se váže na další atom síry podle formule: $Na_2SO^3 + S = Na_2S_2O_3$. (Bližší viz: Journal de médecine de Bordeaux.)*)

Ve 138 případech tbc. plic, mimo to i astmatu a reumatismu, byly autory pozorovány jen 3 případy krátkodobých kožních exantémů, nikdy však poruchy jaterní nebo ledvinné, u jiných zlatových preparátů časté. Byly tedy vedlejší účinky sníženy na prakticky přijatelnou mez.

Toxicita Au a jiných kovů se vlivem Au-Dev. nesnižuje, ale jejich vylučování ledvinami, játry, kůží a sliznicemi se děje bez pronikavých reakcí těchto orgánů. Je to eukoloidální vliv thiosulfátů na poruchy tělesných biokoloidů, způsobené zlatovými ionty.

Autoři se snažili dokázati svými pokusy, že přednost hyp. zl. sod. (Au-Dev.) spočívá v reparaci koloidního stavu sera, jež se ostatními sloučeninami síry a jiných prvků nedá dosíci.

Pracemi Kabelíkovými a svými byli přivedeni k bližšímu studiu Au na funkci retikuloendothelu. Víme dnes, že tvorba granulační tkáně, eliminace pathologických činitelů a destrukce toxinů jsou výsledek oboustranných reakcí organismu, odehrávajících se v retikuloendothelu. (R. E.) Podle mínění autorů je nutno tyto reakce stimulovati nebo vyprovokovati tam, kde jejich přirozený vývoj je pomalý nebo nedostatečný. Stimulační efekt jednot-

*) Práce autorů o těchto thematech jsou k disposici.

livých kovů se nevztahuje na všechny jednotlivé pochody obranné (na př. účinek Au se vztahuje na tbc., astma, reumatismus). Z toho podle autorů vyplývá, že možno mluviti o specifických excitanciích systému r. e. pro to neb ono onemocnění. Snad jsou to chemické vlastnosti jednotlivých elementů, jež vyvinují nestejný dráždivý vliv na buňky r. e., anebo různé elementy chemické excitují různé skupiny buněčné tohoto systému. K vysvětlení stimulačního efektu připouštějí autoři specifickou reakci různých chemických agens, manifestující se stupnicí intensity přirozených procesů obranných.

Klinika a léčba Au u plicní tbc.

Pro léčbu zlatem hodí se na základě výsledků studia autorů hlavně:

1. *Svěží rozvojové exudativní tbc.* Čím mladší změny, čím exudativní proces dosud méně přešel v kaseifikaci, tím zřetelnější jsou známky hojení, klinické i roentgenologické, i vymizení B. K. ze sputa.

2. *Hrotové infiltrativní procesy* benigního rázu, s méně vyznačenou exudativní i kaseifikační složkou. Dá se rovněž dosáhnouti příznivých výsledků.

3. Méně důležité indikace: *pleuritidy exudativní, perifokální záněty*, t. zv. epituberkulosy, toxické příznaky u sklerotických procesů, sklerotické procesy (účinek exsikační a brzdivý vliv na celkový průběh choroby; hlavní doménou jsou však u nich dobře ovladatelné astmatiformní obtíže).

4. *Komplementární léčba kolapsové therapie* při evoluci druhé strany nebo přerušeném PNO, při frenikoexairese a neúplné thorakoplastice.

V dávkování Au-Devenanu dá se dosáhnouti dobrých výsledků malými i velkými dávkami. Podle srovnání studie účinku Au-Devenanu s Dumarestem používaným svalově Solganalem B oleosum (viz Skalák a Lacina: A propos de la question des solutions aqueuses et des solutions huileuses dans la chrysothérapie) zjištěny tytéž klinické výsledky, zato však téměř žádné vedlejší účinky, hlavně ne žaludeční a střevní, jež tolik zatěžují léčbu jinými zlatovými preparáty.

U výsledku léčby Au-Dev. nutno odlišovati celkový účinek (působení na evolutivní tendenci procesu a snížení exudativní složky) od příznivého vlivu na určité projevy chorobné (astmatiformní dušnost, množství expektorace, zlepšení celkového stavu),

aniž dosáhneme zpomalení a zlepšení tbc. procesu. Po kritickém vyloučení všech těchto zlepšení a vyloučení příznivého vlivu na epituberkulosy a exud. pleuritidy dává Au-Dev. příznivé výsledky asi v 50—60%, zhojení asi ve 12%.

Mechanismus Au-therapie není dosud znám. Autoři se domnívají, že u Au-Devenanu působí právě kombinace obou složek (Au a S dvojmocné). Domnívají se, že síra připravuje půdu pro katalytický účinek zlata na plicní tkáň a retikuloendothel.*)

Léčba stříbrem.

Ve srovnání účinků therapie Ag a Au (Ag a Au-Devenanu) jeví se výsledky pokusů autorů takto:

1. V 39 případech tbc. fibrocaseos neměla léčba Ag žádného vlivu na aktivní posun choroby (v opaku jsou akt. exud. posuny hlavní doménou Au-therapie).
2. V případech perifokálních ložisek mladých lidí jsou výsledky velmi dobré.
3. Tbc. fibrosa:
   a) Poussés congestives — tytéž příznivé výsledky jako u Au.
   b) Fenomeny toxiinfekční nebo kachektické: zde Ag zklamalo, Au ne.
4. Dyspnoické obtíže fibroskleros:
   a) Původu hypersekretorického, kongestivního: (bez eosinofilů) — mizení známek kongesce.
   b) Původu astmatického: (eosinofily plus) výsledek negativní oproti výbornému účinku zlata.
5. Velmi dobrý dekongestivní a vysušující rychlý účinek u descendentních katarů horních cest dýchacích a chřipkových infekcí, lepší než u Calcia. Autoři doporučují dáti v těchto případech přednost Ag-Devenanu před Ca.
6. Podobný příznivý vliv jeví se u hypersekrecí bronchiektatických.

Therapie astmatu bronchiálního.

Autoři léčili od roku 1933:

a) 35 případů astmatu bronchiálního s typickými záchvaty. U 27 byl výsledek trvalý, v 5 případech se záchvaty vrátily, ve 3 případech byl nezdar.

---

*) Bližší o nápadné úpravě exud. procesů s posit. BK ve sputu viz: Lacina a Skalák, V pokladenské praxi.

b) U 19 případů fibroskleros, kombinovaných astmatem, byl v 9 případech úspěch trvalý, ve 3 zřetelné zlepšení, v 7 neúspěch.

Výklad autorů o účincích hyposulfitů při stavech anafylaktických: Trvalé výsledky byly tam, kde bylo možno dokázati hypersensibilitu na exogenní alergen. Neboť desensibilisační účinek hyposulfitů jednoduchých u anafylaktických organismů trvá, pokud hyposulfity v nich cirkulují, tedy účinek přechodný. Opačně výsledky, dosažené podvojnými hyposulfity, jsou trvalé. Tyto rozdíly účinků obou daly podnět k experimentálním studiím autorů s obrácením pozornosti k vlastním alergenům, důležitým pro desensibilisaci při stavech anafylaktických. Prováděli pokusy s aplikací alergenů v podprahových dávkách podle methody Bezretkovy. Pokusy ty ukázaly, že přechodná desensibilisace se realisuje nejjistěji, jestliže se aplikuje alergen v podprahových dávkách, a že trvání desensibilisace touto methodou může býti prodlouženo přiváděním nových dávek alergenů před vypršením desensibilisace. Tímto způsobem možno prodloužiti desensibilisaci až k onomu okamžiku, kdy hypersensibilita mizí, čili prakticky záchvaty astmatu se nedostaví. Přidáním hyposulfitu zlatnato-sodného dokázali autoři, že možno methodu Bezretkovu (užití podprahových dávek k dosažení desensibilisace) nahraditi jedinou velkou dávkou alergenu, smíchanou s hyposulfitem zlatnato-sodnatým (Au-Dev.). Bližší viz: Theorie a praxe léčení astmatu bronchiálního solemi zlata, a Traitement aurique de l'asthme bronchique. V důsledku těchto pokusů mohli autoři lépe pochopiti způsob účinku hyposulfitů na bronch. astma. Astmatik, umístěný v podmínkách, dovolujících penetraci alergenu v témž čase, jak se zavádí léčba hyposulfity, představuje obměnu pokusů methodou Bezretkovou, kombinovanou s hyposulfity, na morčatech. Tyto podmínky realisujeme, když ošetřujeme astmatika v prostředí, bohatém na alergeny, to jest tam, kde dostává prudké záchvaty. Tímto způsobem si ušetříme namáhavou a často marnou práci s vyhledáváním alergenu a můžeme býti nadto jisti, že alergen proniká do organismu cestami pro něj citlivými. Jestliže aplikujeme v praxi Au-Dev., dosáhneme přechodné desensibilisace, způsobené antišokovým působením hyposulfitů, a tato desensibilisace se udržuje automaticky postupnou trvalou pasáží alergenu v organismu.

Jestliže pojetí autorů bylo správné, pak léčení hyp. zl.-sod. (Au-Dev.) nemůže míti výsledku v prostředí prostém alergenů, na které byl pacient zvyklý. Naopak příznivý účinek se musí dostaviti

u téhož pacienta, jakmile je toto léčení prováděno v prostředí, obsahujícím vhodný alergen. Léčení pacientů podle těchto předpokladů (viz přesné dekursy) ukázalo svými přesvědčujícími výsledky jasně, že úspěch léčby Au-Devenanem je podmíněn přítomností alergenu během léčby v prostředí, pacienta obklopujícím, a toto škodlivé prostředí nesmí pacient během léčby opustiti. Je-li léčení prováděno na jiném místě, než kde míval záchvaty, bylo neúčinné.

Pokus o výklad účinku:

Fakt, že antišokový vliv hyposulfitu kolísá podle povahy a kationtu, je známý. Ale autoři při léčbě astmatu přičítali hlavně důležitost vlivu různých kationtů na metabolismus hyposulfitů a jich distribuci v organismu, s fixací nebo kumulací v různých orgánech. Od Arloinga a Dufoura je známo, že Au se fixuje zvýšenou měrou v plicích. Ale tyto otázky jsou příliš komplexní, než aby mohly býti vyloženy jedním mechanismem. V přítomné době nelze podle autorů precisovati více způsob účinku hyposulfitů při stavech anafylaktických, speciálně při astmatu.

Neboť co můžeme pochytiti v doméně anafylaxe, to jest šok, krise astmatická. Ale tyto zjevy jsou vyvrcholením serie procesů v tkáních a v tekutinách. Z nich je známo pouze zvýšení viskosity a tvorba flokulace. (Lumière.)

Autoři předpokládali, že tyto neznámé pochody vyvrcholují v intracelulární transformaci, analogní v systému reticulo-endotheliálním, s uvolněním určitých látek, blízkých snad histaminům. Excitace systému nervového a fenomény šokové jsou výsledky těchto předchozích změn, intimně vázaných na stav plasmatu a buněk r. e.

Autorům nebylo možno určiti, na kterou fázi procesu působí hyposulfity. Je však jasno, že je jich nutno použíti před stadiem, v němž všechny tyto intimní pochody vyvrcholily již v produkci šoku. Možno předpokládati, že Au zvětšuje a posiluje potenciál hyposulfitu v tomto směru.

V methodě autorů byly ovšem také neúspěchy (20—30%). Autoři nemohli zjistit jejich příčiny. Spoléhali však, že bližší studium methody Bezretkovy, v níž viděli klíč k problému, je povede k takovým pokrokům léčby hyposulfity, aby účinkovaly i v dosud refrakterních případech. Doufali v to proto, že byli přesvědčeni, že při této methodě nejde ve skutečnosti o desensibilisaci hypo-

sulfity, nýbrž o *autodesensibilisaci přirozenými alergeny pod vlivem šoků hyposulfitů.*

Bylo by škoda, aby tyto jejich práce, tak slibně započaté, nemohly býti dokončeny pro nedostatek zájmu u další lékařské generace.

Činnost sociálně zdravotní.

Dr. Skalák rozvinul tento obor působnosti hlavně po prvé světové válce, kdy bylo jasno, že se na tomto poli naskytuje pro ozdravění národa mnoho možností. Tvořily se nové instituce a nová sociální zákonodárství. Dr. Skalákovi záleželo na tom, aby tyto možnosti byly správně podchyceny a aby vzniklo podle možnosti dílo dokonalé.

Byly to hlavně dva obory, které zaujaly plný jeho zájem:

a) boj proti tbc., prevence tbc. a speciálně nový tuberkulosní zákon,

b) nové sociální pojištění.

Prevence tuberkulosy.

Své poznatky a snahy v tomto oboru vyvrcholil dr. Skalák vydáním samostatné brožury: *Ochrana dětí a kojenců proti tuberkulose.* (Obzor, 1925, Přerov.)

1. oddíl: Rozebírá důkladně problémy exposiční profylaxe.

2 oddíl: Vyvozuje praktické důsledky z epidemiologie a immunologie faktů, precisovaných v prvém oddíle.

3. oddíl: Podrobně rozvádí isolaci dítěte od pramene nákazy. (Porodnická oddělení. L'oeuvre Grancher, Placement familial de touts petits, tbc. oddělení při nemocnicích, útulky pro nevyléčitelně nemocné tbc., pracovní kolonie pro přechodné i trvalé umístění tuberkulosních.)

4. oddíl: Ochranné očkování proti tbc.

Exposiční profylaxi probírá dr. Skalák v zmíněném již článku: O profylaxi a therapii dětské tbc., a v článku: K otázce ochrany proti tbc. u dětí tbc. rodičů.

Boj proti tbc. a protitbc. zákon.

Dr. Skalák zdůrazňoval dále, že hlavním ústředím boje proti tbc. jsou dispensáře, a zasazuje se všude, i v osnově zákona, aby byly řádně vybudovány a dotovány, neboť jedině tak budou moci správně plniti své poslání. Hlavním předpokladem k splnění to-

hoto úkolu je do všech detailů propracovaný tbc. zákon. V něm má preventivní péče, dostatečně fundovaná, hráti značnou úlohu.

Vlastní boj proti tbc. musí vycházeti z následujících středisek:

a) *Rodina:* Odstranění dítěte od pramene nákazy. Přísná pravidla ochranná (chůvy, příbuzní, letní hosté).

b) *Škola:* Nutno vyloučiti učitele, školní personál i děti, schopné nákazy.

c) *Sociální instituce:* Mohou mnoho vykonati správně vedenou léčbou tbc., poučováním svých členů, spoluprací a spolufinancováním dispensářů.

d) *Úřady* ve své pravomoci mohou vykonati mnoho, ale musí dbáti větší spolupráce s dispensáři.

e) *Hygiena bytová*, jeden z nejdůležitějších pilířů boje proti tbc. (Viz: Pozemková reforma a boj proti tbc., a Budování správného bydlení.)

f) *Boj proti tbc. na venkově* se svým odlišným rázem vzhledem k jiné struktuře venkova, ale právě tak důležitý jako ve městě.

Jako výkonný prostředek v tomto boji proti tbc. navrhoval dr. Skalák:

a) Vytvoření státního úřadu pro regulaci měst a hygienu bydlení, mající za účel: regulaci obcí, vhodné typy rodinných domků, nová vzorová sídelní ústředí, plány měst a obcí na rekreační zařízení, prázdninové kolonie, kterážto myšlenka dochází nyní po nové světové válce (tento návrh byl narýsován v roce 1922) ve změněné formě svého uplatnění.

b) Ve vlastní péči o tuberkulosní: vypracování pevného plánu pro celou republiku na komplexy sanatorní, útulky pro nevyléčitelné, oddělení tbc. při nemocnicích, pracovní kolonie pro doléčení a pracovní kolonie pro trvalé umístění těžších tbc., lehárny ve městech a p.

Dr. Skalákovi šlo o to, aby protitbc. zákon byl dokonalý a aby jím byl boj proti tbc. dobře podchycen.

Proto na poradě o protitbc. zákoně, svolané na jeho popud Masarykovou ligou proti tbc. pro poslance a senátory v r. 1925, doporučuje vedle všeobecně formulovaných požadavků ještě další:

Klasifikaci dětí podle infekce.

Vyloučení osob schopných nákazy ze styků s dětmi.

Opatření v lázeňství, vyloučení tbc. pacientů.

Ochrana potravinářských závodů před tbc. zaměstnanci.

Ochrana dětí v rodině před vlastními i cizími tbc.

Výchova a zabezpečení pracovníků v boji proti tbc.

(Mnohé z těchto požadavků zdají se nyní samozřejmé, ale tehdy, po prvé světové válce, musily se teprve nesnadně vybojovávati.)

Sociální pojištění a boj proti tbc.

Poněvadž sociální pojištění má a bude míti v budoucnosti ještě větší význam a moc svými finančními prostředky, šlo dr. Skalákovi o to, aby bylo podloženo správnými vědeckými předpoklady a jeho působnost přesně vymezena, aby bylo finančních prostředků co nejlépe využito. Kladl váhu nejen na péči *kurativní*, ale i na *prevenci* všech chorob, speciálně tbc., a žádal, aby tato preventivní činnost, na niž bylo v tomto oboru většinou dosud zapomínáno, byla sociálnímu pojištění přikázána jako jedna z jeho nejdůležitějších činností.

Probojovával také kvalitu lékařské péče v sociálním pojištění, jež musí státi na úrovni péče soukromé, bojoval za to, aby administrativní práce lékařská nebyla v nemocenském pojištění vyzdvihována nad důležitější práci diagnostickou a léčebnou. Lékaři má býti dána možnost učiniti bezvadnou diagnosu, i kdyby byla dražší. Zdůrazňoval nutnost odborníků v sociálním pojištění, zhodnocoval činnost jeho ambulatorií a určil direktivy pro správné léčení tbc. v sociálním pojištění, doporučoval finanční i morální účast nemocenských pojišťoven na protitbc. poradnách a ostatních preventivních zařízeních.

Soubor vědeckých a sociálně medicinských prací a článků dr. V. Skaláka.

I. *Ústavnictví, sanatoria, léčba prací, postsanatorní péče tbc.*

1. Ústavní léčba plicní tbc. (Real. stráž, 1920, č. 13 a 14, a Svépomoc, 121, r. 28, č. 3.)
2. Hygienicko-dietetická léčba plicní tbc. v domácnosti nemocného. (Praktický lékař, 1921, r. 1, č. 6.)
3. O sanatoriu Prosečnici. (Sociální úkoly, 1925, r. 4, č. 2 a 3.)
4. Léčba prací plicní tbc. (Čas. čes. lékařů, 1922, č. 62.)
5. Léčba prací a zaměstnání nemocných plicní tbc. za pobytu v sanatoriu. (Věstník I. vědec. sjezdu proti tbc. v Praze, 1923.)
6. Tělesná cvičení u plicní tbc. se zřetelem ke cvičením dechovým. (Ibidem, 1923.)

7. Pozemková reforma a boj proti tbc. (Český jih, 1920, r. 48, č. 22, 23, 49, 50.)
8. Využití závodních výborů v boji proti tbc. (Věstník závodních rad a výborů, 1925, r. 4, č. 3.)
9. Zkušenosti a názory v postsanatorní péči. (Boj proti tbc., 1932, r. 13, č. 10.)
10. Postsanatorní péče o tbc. v Holandsku. (Boj proti tbc., 1933, č. 3. Hygiena, 1932, r. 5, č. 9 a 10.)

II. *Chrysotherapie.*

11. Skalák: Chrysotherapie. (Referát podrobný z 8. mezin. proti-tbc. konf. v Haagu. Prakt. lék., 1932, r. 12, č. 22.)
12. Skalák: Léčba zlatem u plicní tbc. (Thomayerova sbírka přednášek a rozprav, r. 1934, č. 173.)
13. Lacina a Skalák: Léčení Au u tbc. v pokladenské praxi. (Ibidem, 1934, č. 173.)
14. Vignati a Skalák: L'hyposulfite de soude contre les accidents de la chrysothérapie. (Presse médicale, 1934, č. 11, str. 212, ze 7. února.)
15. Vignati a Skalák: Contribution à l'étude du traitement de la tbc. pulmonaire. (Journal de médec. de Bordeaux, 1935, r. 112, č. 5, 20. února.)
16. Skalák a Lacina: A propos de la question des solutions aqueuses et des solutions huileuses dans la chrysotherapie. (Ibidem, 1935, r. 112, č. 5, str. 126, 20. února.)
17. Skalák a Lacina: Las solutionas acuosas y las suspensionas oleosas en crisoterapia. (Revista méd. de Chile, 1935, č. 12.)
18. Vignati a Skalák: Action de l'hyposulfite de sodium et de l'hyposulfite d'or et de sodium sur l'anafylaxie des cobayes. (Č. rev. soc. biol. 1936, s. 1639.)
19. Vignati, Skalák, Rauchenberg: Traitement aurique de l'astme bronchique. Autodesensibilisation de l'organisme sous l'influence des hyposulfites. (Presse médicale, 1938, č. 81, 8. X.)
20. Vignati, Skalák, Rauchenberg: Theorie a praxe léčení astmatu bronchiálního. (Čas. čes. lék., 1937, r. 76, č. 28.)
21. Skalák: Přehled léčebných method u bronchiálního astmatu. (Sborník Lék. spol. v Luhačovicích, 1939, str. 49—69.)

III. *Jednotlivé klinické práce.*

22. Tbc. horních dýchacích cest. (Český jih, 1925, r. 53, č. 35, 37, 38.)

23. Naše zkušenosti s Gamelanem při ústavní léčbě pokroč. tbc. plicní. (Prakt. lék., 1926, r. 6, č. 11, str. 659.)
24. Předběžná sdělení o konstitučních typech u plicní tbc. (Spolu s dr. Vondráčkem. Věstník I. čs. protitbc. sjezdu v Praze 1923.)
25. Vztah dutiny ústní k tbc. (Spolu s dr. Kostečkou. Tamtéž.)
26. Léčení krvácení z plic u tbc. (Prakt. lék., 1931, č. 10.)
27. Kolapsová léčba plicní tbc. v praxi a sociálním pojištění. (Prakt. lék., 1932, č. 18—19.)
28. Horní dýchací cesty, jejich význam v nemocech dýchacích ústrojí a poměr k tbc. (Thomayerova sbírka přednášek a rozprav, 1941, č. 206.)
29. O kontralaterálním pneumothoraxu a jeho theoretickém základu. (Rozhledy v tbc., 1942, č. 1.)
30. Z nejnovějších problémů dětské tbc. (Věstník Ústř. jednoty čs. lékařů, 1927.)
31. Meteorologický ústav a ústav pro horskou fysiologii a studium tbc. v Davosu. (Věstník Masarykovy ligy proti tbc., 1923.)
32. Americká klimatologie a klinická meteorologie u nás. (Spolu s PhDr. Mrkosem. Věstník Masarykovy ligy proti tbc., 1923.)
33. Vědecká sdělení o vlivu meteorologických vlivů na klinické jevy tbc. (Předneseno na meteorologickém sjezdu v Davosu. Verhandlungen der klin. Tagung Davos, 1925.)
34. Vliv těhotenství a šestinedělí na tbc. (Rozhledy v chirurgii a gynekol., r. 12, gyn. sešit č. 1.)
35. Výplach žaludku při vyhledávání otevřené dětské tbc. (Boj proti tbc., 1932, č. 8.)
36. Sluneční lázně a plicní tbc. (Prakt. lék., 1922, r. 2, č. 8.)
37. Užívejme slunečních lázní opatrně. (Věstník Masarykovy ligy proti tbc., 1923, r. 4, č. 6.)
38. Referát o kloubní a kostní tbc. z 9. mezinárodního sjezdu protitbc. konf. ve Varšavě.

IV. *Epidemiologie, expos. profylaxe, prevence.*

39. Ochrana dětí a kojenců před tbc. nákazou. (Samostatná knížka o 55 stranách. Obzor, Přerov, 1926.)
40. Boj proti tbc. u nemoc. pojišťoven. (Svépomoc, 1921, č. 13.)
41. Tuberkulosní nákaza a ochrana proti ní. (Čs. typografický almanach 1924, str. 116—166.)
42. Boj proti tbc. na venkově. (Boj proti tbc., 1924, č. 7.)

43. Závodní výbory a boj proti tbc. (Právo lidu, 1925, 9. a 10. ledna. Ref. o článku: Věstník Masarykovy ligy proti tbc., 1925, roč. 6, č. 3.)
44. Budování správného bydlení. (Spolu s prof. Stanisl. Růžičkou. Čas, 1922, 10. září.)
45. K otázce tbc. učitelů. (Povinné hlášení.) (Nár. osvobození, 1924, č. 182, 3. srpna.)
46. Porada o protitbc. zákonu. (Nár. osvobození, 1925, 3. VII.)
47. Zkouška státníkova našich protitbc. snah. (Nár. politika, 1925, č. 212 a 215.)
48. Boj proti tbc. a lékaři. (Prakt. lék., 1926, r. 6, č. 12.)
49. K otázce ochrany proti tbc. dětí z tbc. rodičů. (Prakt. lék., 1926, r. 6, č. 5, str. 272.)
50. Pro Masarykovu ligu proti tbc. (Obzor, 1927, 17. března.)
51. Profylaxe a therapie dětské tbc. (Prakt. lék., 1932, č. 22.)
52. Potlačování tbc. (Úřední věstník okr. správy politické, 1926.)
53. Náš dnešní boj proti tbc. v poradně. (Obzor, 1940, 14. IV.)

V. *Sociální pojištění a boj proti tbc.*

54. Lékař a sociální pojištění. (Věstník Ústř. jednoty čs. lékařů, 1920, č. 20.)
55. Poznámky k chystanému zákonu o sociálním pojištění s hlediska boje proti tbc. (Svépomoc, 1925.)
56. Účast životních pojišťoven ve zdravotní péči. (Asekurační listy, r. 2, 1924, č. 10.)
57. Internistovy poznámky k novým zákonům o sociálním pojištění. (Prakt. lék., 1926, r. 6, č. 2, str. 96.)
58. O provádění sociálního pojištění u nás. (Pr. lék., 1927, č. 12.)
59. Odborná lékařská péče v nemocenském pojištění veřejných zaměstnanců. (Prakt lék., 1927, č. 11.)

Por. let. Rudolf Horáček,
mauthausenský vězeň č. 39.227

JAK ONI UMÍRALI, ABYCHOM MY MOHLI ŽÍT

Rok 1942 — rok hrůzy a umírání tisíců a desetitisíců našich nejlepších synů národa s heslem německých »nadlidí«: zabít a umučit co nejvíce Slovanů, hlavně intelektuálů.

A tak to šlo rychlým tempem za sebou. Statisíce umíraly v nevýslovných mukách po vyčerpání v kamenolomech a na stavbách silnic za nesčetných ran SS a kápů, zakončovaných často zastřelením nebo hozením do vody, popravy v bunkrech, mučení v plynových komorách. Nejkrvavěji v naší historii mauthausenské budou zapsány jarní měsíce roku 1942 a srpen téhož roku s popravami kol heydrichiády.

Bylo těžko viděti kolem sebe všechny tyto hrůzy a zachovati si duševní rovnováhu. Jak se zdají směšnými malicherné politické spory a marnivé snahy jednotlivců těm, kteří viděli jako já umírati na revíru i jinde mnoho našich vlastenců, mezi nimi i dr. V. Skaláka. Ne, nelze zapomenouti a marně vás pronásleduje myšlenka, proč právě to musel býti dr. V. Skalák a jemu podobní, člověk obětavý, čistého charakteru a lékař vzácných vlastností. Víme dobře, že důvod k odsouzení musel býti u nich nalezen, poněvadž byli od počátku poznamenáni jako vřelí vlastenci, a kdyby to nebyl ten důvod, pro který byli odsouzeni, byl by to jiný, neboť museli prostě zmizeti, aby národ byl zbaven morální opory a dal se snáze vymazati z mapy Evropy.

Je pro nás, těch málo, kteří jsme se vrátili, smutnou vzpomínkou, že jsme pro tyto umírající bratry nemohli učiniti ničeho více, než podati jejich okoralým žíznícím rtům trochu vody, jak jsem to mohl učiniti já dr. V. Skalákovi po tři dny před jeho smrtí na revíru, táborové »nemocnici«, když tam byl hozen polomrtvý na slamník vedle mne a ponechán bez pomoci. Moje marná útěcha, že se zase vrátíme a budeme žíti jako lidé, byla snad poslední útěchou před jeho smrtí.

Jako jeden z těch, kteří byli svědky této a mnoha jiných lidských tragedií, adresuji vám tuto prosbu:

Mějte stále na paměti utrpení všech těch, kteří umírali pro vás, a pro které jedinou krásnou myšlenkou a útěchou při umírání bylo, že vy budete žíti lépe a náš národ bude opět slavný a znovuzrozený. Nedopusťte, aby se opakovaly nové hrůzy války a fašismu, nedopusťte, aby nastalo nové vraždění plynem a experimenty zrůdnými vrahy. Spojte se všichni, bez rozdílu politického přesvědčení, ke společné práci pro lepší zítřek nás všech a všeho lidstva.

»*Demokratický hlas*« č. 22 ze dne 26. 10. 1945.

Novák Alois:

KDYŽ JSME OSVOBOZOVALI NAŠI VLAST

V myslivně na Kotárech, podle sdělení nadlesního Záruby, byl poměrně klid, zato však na Tesáku a v jeho okolí bylo dosti živo, neboť partyzáni zpracovávali lid pro blížící se osvobození. A tu nesmíme zapomínati na postavu drobného, ale duchem a věděním velikého lidumila partyzánů, obětavého odborného lékaře pro tuberkulosu, přerovského doktora Václava Skaláka, který ve svém »hradu« na Vičanově byl často a často vydatnou pomocí raněným parašutistům z hotelu p. Kubiče. Byl však stopován a udán, zatčen a odvezen do koncentračního tábora Mauthausenu, kde bídně tento velký vědátor svého oboru zahynul.

František Kubič nájemce turistické chaty na Tesáku, již od počátku se zařadil do odboje (vysílací stanice, ukrývání anglických letců a ruských parašutistů — přerovský nadporučík Bohumil Němec, major pěchoty in memoriam, popraven v Mauthausenu dne 7. května 1942). Kubič upozorněn dr. Skalákem, po prozrazení přerovského spojení s parašutisty, na bezprostřední nebezpečí, unikl v poslední chvíli v r. 1941 spárům gestapa, pracoval, podporován trvale svou statečnou chotí Marií, skvělou vlastenkou, a nebojácnými manžely Gachovými z hájenky na Tesáku, na Bystřicku a Ostravsku s přerovským Janem Skopalem. Zradou ve vlastní skupině byl zatčen dne 27. prosince 1944 v Moravské Ostravě a 10. dubna 1945 po nelidském utrpení, jež chtěl několikrát ukončiti sebevraždou, umučen plynem v Mauthausenu.

Budiž tomuto skvělému a dosud tak málo doceněnému vlastenci a příteli dr. Skaláka věnována tato pietní vzpomínka.

Vičanov a jeho obyvatelé, které měl dr. Skalák tak rád, se drželi statečně, ukrývajíce téměř v každé chalupě partyzány Jana Žižky z Trocnova a pracujíce s nimi společně. Dr. V. S.

DRAHÁ PANÍ
DOKTORKO SKALÁKOVÁ!

Vzpomínám s Vámi vroucně a věrně na Vašeho chotě, jejž Vám i nám všem jeho bratrským přátelům nepřátelská zloba zahubila. Seznámil jsem se s ním ještě za dob naší první republiky, ale teprve v ten tíživý čas naší nesvobody jsme se sblížili docela, a to nejen bratrskou láskou zednářskou, nýbrž i společným, byť i neviditelným zápasem za obnovení naší národní i lidské volnosti. Naše schůzky v Přerově, u Vás doma a v milé rodině Kryškových byly mi vždycky osvěžením a posilou, když sám dobrovolný psanec hleděl jsem pobývat jinde než v Praze a tím uniknout zrakům slídičským. Ani já jsem jim zcela neunikl, jenže Váš choť odpykal životem, co já jenom několikaměsíčním žalařováním. My podnes živí jsme povinni dostáti všemu, zač naši mrtví trpěli a dotrpěli — a s tímto slibem žehnám světlé památce Vašeho chotě, svého nezapomenutelného a bratrského přítele doktora Václava Skaláka.

Všecek Váš

Jaroslav Kopecký

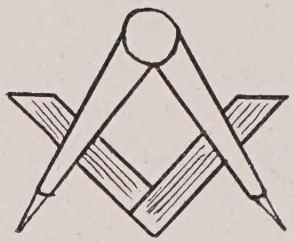

MUDr FRANTIŠEK BLÁHA

Vidím ho ještě dnes, tak jako před více než třiceti lety, MUC Václava Skaláka, drobného, bledého, spěchat z přednášky do přednášky, se světlými neposlušnými vlasy a zasněným pohledem, jak sedával v prvních lavicích na Babákovi nebo později na interně u Sylabů. Vidím ho v duchu ve Spolku českých mediků s Pospíšilem a Gerlichem, ve starém Akademickém domě, když jsme odráželi ve Svazu čs. studentstva nápory mladočechů a jejich pomocníků proti naší tehdejší »levé frontě«, a konečně pak když po letech jsme se zase sešli v Přerově na lékařské schůzi, kdy jsme se přivítali a pozdravili jako staří přátelé a noví bratři.

V našem chvatném životě jsme se od našich studijních dob potom mnohokrát nesetkali. Rozhodně jsme o sobě více četli a dovídali se o sobě z druhých úst, když dr. Skalák zaměřil svoji práci na pole sociálně odborné, na tuberkulosu. A bylo vidět z každého jeho článku nebo referátu, z každé poznámky o něm, kde byl, kde přednášel, že to dělal dobře.

A přišla nová válka, ještě horší té, která nás svedla ve studentském životě. Ukázalo se, že ti, kteří měli ze svého mládí punc staré realistické strany, kteří vytvářeli své charaktery pod přímým vlivem osobnosti Masarykovy a Benešovy, se nezměnili ani po celém tom dlouhém odstupu, vyplněném jejich lékařskou odbornou a vědeckou prací, a ani v těch nejtěžších dobách jejich života. Tak defilují před námi zase ti staří známí, počínaje dlouhým Šmakalem, přes Raise, Sobka, Vignatiho, Líčara, až po malého Skaláka, tak jak byli a tak jak se nezměnili.

Je přirozené, že lékaři, kteří mají daleko jinou a důležitější práci, než se obírati vzpomínkami a pohledy nazpět, zdaleka si sami neuvědomují, kolik práce a hrdinství je skryto mezi nimi a zejména mezi těmi, kteří se nevrátili. Nikdo neví, ba ani ne oni sami, kolik bylo hrůzy ve všem jejich utrpení věznic a koncentračních táborů. Snad prožívali všechno toto trápení zdánlivě snáze a lhostejněji než jiní, kteří neviděli ve svém životě tolik bídy a bolesti. Prožívali ji však — právě proto, že ji znali a dovedli chápat — daleko hlouběji a tíže v celé její nahotě, s jasnou představou jejích důsledků a konců, které jedině oni mohli předpokládati a jasně viděti před sebou.

Nevědí-li to oni sami, vědí toho dnes ještě méně ti, kteří jsou dnes kolem nás. Známe jen malé úryvky z dob heydrichiády,

málokdo však ví o desítkách lékařů, ba stech, kteří na první upozornění na samém počátku v roce devětatřicátém ochotně vzali na sebe přípravu rozsáhlé regionální organisace, pomocné zdravotní služby v celkové přípravě našeho odboje a kolik jich mělo později možnost prakticky ji prováděti při pomoci běžencům, parašutistům, pronásledovaným vězňům a nakonec i partyzánům. Víme jen, kolik jich na to doplatilo svou svobodou a kolik svým životem. O těch šťastnějších, kteří zůstali, a o těch řadách čestných lékařů a jiných vlastenců, kteří úmyslně a bez nejmenšího prospěchu kryli tisíce a desetitisíce lidí, unikajících smrti a otroctví v nevolnické práci, už dnes teprve se neví a nemluví.

Je proto třeba, abychom si alespoň při těchto malých vzpomínkách a zastaveních, při kterých si kreslíme tyto milé a krásné zjevy po stránce vědecké, lidumilné, politické a lidské, abychom si vždycky vzpomněli také na prostředí, v němž se rodily naše charaktery a náš duchovní život, z něhož jsme potom čerpali síly pro odkaz, který jsme nezradili.

Když jsem se vrátil v roce pětačtyřicátém, řekl nám na uvítanou president dr. Beneš: »Mám největší radost z toho, že ti, kteří jsme byli poznamenáni Masarykem, jsme nezklamali. To vidím a zjišťuji při každé příležitosti.«

Zjišťujeme to i my, když vzpomínáme na Václava Skaláka.

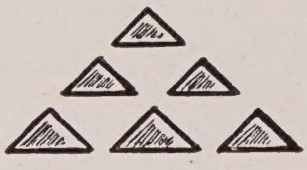

Prof. dr. Jan B. Kozák:

INTENSIVNÍ ČLOVĚK

»Nesmí se zapomenout,« napsal T. G. Masaryk v essayích Moderní člověk a náboženství, »že se tvoření nevyčerpává jednotlivou myšlenkou a koncepcí — neboť nežije člověk jednotlivými myšlenkami, city a chtěními, nýbrž tím životním úsilím, tím snažením a hledáním, doufáním a strádáním, z něhož jednotlivé ideje, city a tužby probleskují jako jiskry z křemene... A proto l'art pour l'art nechejme literárním bibliografům a slovíčkářům stejně jako filosofii pro filosofii, vědu pro vědu — — že ještě nevyslovili (ba již také!) mravnost pro mravnost, zbožnost pro zbožnost!«

Můj přítel, později příbuzný a v nejednom smyslu bratr, dr. Václav Skalák, nejenže znal — takřka zpaměti — tyto i jiné myšlenky autora, kterého nad jiné miloval, ale řídil se jimi. Soustavnost dělá odborníka, ale horizont dělá člověka. O Skalákovi odborníkovi psal pěkně dr. St. Vomela a budou psát i jiní; záleží však i na tom, aby se při našich pohnutých vzpomínkách nezapomnělo, že nežil jednotlivými myšlenkami, city a chtěními, nýbrž něčím více — viz svrchu — z čeho stále probleskovalo jako ty jiskry z křemene. Viděl jsem jej po prvé po převratu v sociologickém semináři, který pořádala dr. Alice Masaryková a jehož se občas účastnil i dr. Edvard Beneš. Kromě bratra a sestřenky, jeho pozdější choti, jsem neznal nikoho a nikdo mi neutkvěl v paměti, jen on. Řekl jsem si: Zde je intensivní člověk.

Skalák byl učenec, ale věda pro vědu to nebyla. Ve svých spisech se soustavně vracel k otázce, jak má býti léčba tuberkulosy organisována, theoreticky, prakticky, finančně, legislativně, aby sloužila lidu. Za vším, co kdy napsal nebo přednesl, bylo viděti kus dalšího obzoru. Znal několik řečí, zemí a literatur. Byl sociologem, praktickým, t. j. sociálním moralistou, kriticky vášnivým vlastencem a filosofickým myslitelem. Dnes se snažím sceliti ve svých vzpomínkách themata našich rozmluv. Čím to bylo, že při vší rozmanitosti a často náhodnosti měly u něho tak silné vnitřní souvislosti? A čím to, že zanechávaly vzrušující dojem u člověka tou »filosofií pro filosofii« zhusta unaveného?

Dr. Skalák mnoho četl a jeho knihovna zdánlivě neměla soustavnosti, jíž se jako odborník vždycky vyznačoval. Filosofové od Platona až po Masaryka, Beneše, Rádla a jejich žáky, ale na pře-

skáčku. Z Kanta spis o věčném míru a z Bergsona Les deux sources de la morale et de la réligion; Voltaire a Bertrand Russel i Sören Kirkegaard, Pascal i J. J. Rousseau, spisy o křesťanství i Buddha a Konfucius; různí moralisté, ale lékař Hippokrates mezi nimi; autoři sociologičtí i sociální a tak dále. Dr. Skalák si zřejmě svou stravu hledal. Vybíral a zamítal; rval se s Nietzschem a německou romanticky idealistickou filosofií, jejíž nereálné ideální nafukování odsuzoval a jejíž strašlivé pokračování v nacismu od počátku zcela jasně viděl. Srovnával protiklady: Mareše i Rádla, St. Klímu i české kritické realisty a marxisty. Ale co uchopil, stalo se při jeho vnitřní intensitě pevnou součástí jeho bytosti. Spisovatelé někdy rádi pozapomenou, co napsali; jest jim snadné vymysleti variace na to, co kdysi tiskli, ale své spisy už nečtou. Nebyl jsem asi jediný, koho dr Skalák zahanbil tím, že si pamatoval lépe než autor.

Výsledkem byl humanismus, masarykovsky založený a konkretní, promítnutý do života státu i otázek mezinárodních, jak se tomu naučil u Beneše, socialisticky domýšlený. Skalák měl shovívavý poměr k lidským slabostem, ale prudký hněv pro hříchy, jež plynou z rozložené společnosti a rozloženého národa — zejména německého. Nevím, zda Boha vzýval, ale říkal, že se mu slouží tím, že sloužíme lidem. Lékařskou přísahu Hippokratovu sám v sobě tiše složil a železně dodržoval.

Dr. Václav Skalák stál pevně, protože nestál na písku. »Spadl příval a přišly řeky a váli větrové a obořili se na ten dům, ale nepadl, nebo založen byl na skále.« Nebyl to příval z podobenství. Byl děsivě skutečný. Němcům nebylo nesnadné zlomit jej fysicky. Duševně se nezlomil nikdy, neboť jeho obzor se nedal ohraničit ostnatým drátem.

Je nutno jej oželet, ale není možno naň zapomenout. Pro ty, jež v duchu navštěvuje, jsou ty návštěvy událostí.

Le Docteur Guy Henri,
Prof. à l'Institut Français de Prague:

VÁCLAV SKALÁK

Qu'il nous soit permis d'adresser aujourd'hui un hommage ému à la mémoire du Docteur Václav Skalák, médecin de Přerov, sociologue et phtisiologue, mort en déportation, que son activité scientifique avait fait connaître dans les différents pays d'Europe. *La Presse Médicale* et le *Journal de Médecine de Bordeaux*, avaient publié d'intéressants articles de lui, de 1934 à 1938.

Né le 9 Août 1894, à Sofia, il quitta, jeune encore, la capitale bulgare et vint à Tábor, la vieille ville Hussite, pour ses études secondaires. A Prague ensuite, pendant toute la durée de ses études médicales, il fut un des animateurs les plus actifs de l'Association des Etudiants. Dès cette époque il est attiré par les conceptions philosophiques et sociales de celui, qui devait devenir le président T. G. Masaryk et de son collaborateur Docteur Edvard Beneš.

Dès 1919, il s'oriente vers les problèmes de la Médecine sociale, de la lutte contre la tuberculose et contre l'alcoolisme, de la médecine scolaire. Bientôt il va chercher à perfectionner au maximum sa formation de phtisiologue en allant accomplir un stage de plusieurs mois auprès des maîtres étrangers les plus réputés. Il travaille d'abord un certain temps à Leysin, puis à Hauteville chez Dumarest. A son retour, en 1922, il devient directeur du sanatorium de Prosečnice, puis en 1925, il se fixe à Přerov, où devait désormais se poursuivre sa féconde et inlassable activité, comme spécialiste, médecin-chef des dispensaires antituberculeux et président de l'Alliance française. Il s'employait sans cesse à faire connaître et aimer notre pays, comme il le connaissait et l'aimait lui-même. Sa vive intelligence, sa bonté compréhensive et patiente à l'égard des malades, sa nature très ouverte et très sympathique

lui assurèrent un rayonnement bienfaisant dont le souvenir n'est pas près de s'éteindre.

Pour l'activité illégale, le 12 Décembre 1941 il était arrèté et emprisonné à Brno. Le 3 Février 1942 il était dirigé sur le camp de concentration de Mauthausen. C'est là qu'il devait succomber le 27 Avril 1942. Malgré ses souffrances, malgré les épreuves que sa constitution physique ne pouvait lui permettre da supporter, nous savons qu'il conserva jusqu'à la fin une confiance absolue dans la victoire finale et la libération de l'Europe. Son amour ardent de l'humanité malheureuse sut lui inspirer une sérénité supérieure qui le poussait à réconforter et à aider ses compagnons de persécution moins dangereusement menacés que lui. Le souvenir d'un tel exemple sera pieusement conservé par les médecins français, qui ne pouvaient manquer de s'associer unanimement à l'hommage que ses compatriotes ont rendu à la memoire du Docteur Václav Skalák, admirateur fervent de notre culture et de notre idéal.

La Presse Médicale, 25 Décembre 1946, No 63.

Le Docteur Guy Henri,
prof. Franc. institutu v Praze:

VÁCLAV SKALÁK

Budiž mně dovoleno věnovati dnes tklivou vzpomínku památce doktora Václava Skaláka, lékaře v Přerově, sociologa a fthiseologa, zemřelého v deportaci, jenž svou aktivitou vědeckou byl znám v různých krajích Evropy. *La Presse Médicale* a *Le Journal de Médecine de Bordeaux* uveřejnily zajímavé články od něho v r. 1934—1938.

Narozen 9. srpna 1894 v Sofii, opustil v dětství hlavní město bulharské a přišel do Tábora, starého města husitského. V Praze po celou dobu svých studií byl aktivním spolupracovníkem studentského spolku (medického).

V této době byl již přitahován filosofickými a sociálními koncepcemi toho, který se měl státi presidentem, T. G. Masaryka a jeho spolupracovníka dr. Edvarda Beneše.

Od r. 1919 se zajímá o problémy sociální mediciny. Brzy odchází za účelem zdokonalení své erudice fthiseologické na různé stanice cizozemské a pracuje tam pod vedením renomovaných učitelů. Pracuje v Leysinu, pak v Hauteville u Dumaresta. Po svém návratu v r. 1922 stává se ředitelem sanatoria Prosečnice, od roku 1925 se usazuje v Přerově. Odtud začíná se rozvinovati jeho bohatá a neúnavná aktivita specialisty, šéflékaře dispensářů protituberkulosních a presidenta Francouzské aliance. Neustále se snažil učiti jiné poznávati a milovati naši vlast, jak ji znal a miloval sám. Jeho živá inteligence, jeho dobrota, chápající a trpělivá k pacientům, jeho otevřená a sympatická povaha mu zajistily blahodárný vliv, jehož vzpomínka tak brzy nevyhasne.

Pro illegální činnost byl zajištěn 12. prosince 1941 a uvězněn v Brně, 3. února 1942 odvezen do koncentračního tábora v Mauthausenu, kdež podlehl 27. dubna 1942.

Víme, že přes všechna utrpení a všechny zkoušky, kterých jeho tělesná konstituce nemohla snésti, si zachoval až do konce absolutní důvěru v konečné vítězství a osvobození Evropy. Jeho vřelá láska k trpícímu lidství mu inspirovala duševní vyrovnanost, jež mu pomáhala podpírati a posilovati druhy v utrpení, méně ohrožené, než byl on sám.

Vzpomínka takového příkladu bude trvale uchována francouzskými lékaři, kteří nemohli než se jednomyslně přidružiti k pietnímu uctění, které vzdali krajané památce doktora Václava Skaláka, vřelého vyznavače naší kultury a našich ideálů.

La Presse Médicale, 25. prosince 1946, č. 63.

DOCTEUR F. DUMAREST
MEMBRE CORRESPONDANT
DE L'ACADÉMIE DE MÉDECINE

TÉL. 14

HAUTEVILLE, *le* 22 octobre 1945
(AIN)

MADAME,

J'ai pensé bien souvent à mon ami Skalák pendant ces dernières années et j'attendais avec impatience, depuis quelques mois, la lettre qui m'apporterait de vos nouvelles et indiquerait la reprise de nos relations amicales.

Ce que je reçois, c'est l'annonce de sa mort, et quelle mort! Elle me plonge dans une profonde tristesse. Parmi tant de deuils, les circonstances qui ont entouré sa fin font de celui-ci un des plus cruels.

J'avais beaucoup d'estime et d'affection pour votre cher mari. Tous les miens, tous ses collègues aussi, avaient gardé de son séjour à Hauteville autrefois le meilleur et le plus sympathique souvenir.

Nous n'avions pas non plus, ma femme et moi, oublié la si affectueuse réception que nous avions trouvé à Prague. J'avais pu apprécier alors, l'importance de la place qu'il occupait parmi les phtisiologues de son pays, et du rôle qu'il était appelé à jouer dans l'avenir.

Je me souviens enfin, avec tristesse, de son dernier mot quand je l'ai quitté à la gare de Prague: « Nous comptons sur vous. » Hélas! . . .

Soyez du moins assurée, chère Madame, que le souvenir de Václav Skalák sera fidèlement conservé au sein de cette Société Médicale d'Hauteville dont il a fait partie.

J'adresse moi-même, à la mémoire de votre cher mari, le témoignage des sentiments de haute estime qu'il m'avait inspirés.

Ses Collègues tchèques et la phtisiologie de votre pays ont perdu en lui un Maître éminent, et ses amis, dont je suis, ont perdu un homme de coeur dont ils conserveront pieusement le souvenir.
Veuillez agréer, Madame, mes respectueux hommages.

Dumarest

DOCTEUR F. DUMAREST
MEMBRE CORRESPONDANT
DE L'ACADÉMIE DE MÉDICINE

TÉL. 14

HAUTEVILLE, *le* 22. října 1945.
(AIN)

MADAME,

vzpomínal jsem často v těchto posledních letech na svého přítele Skaláka a očekával jsem v posledních měsících netrpělivě zprávy o Vás, znamenající obnovení našich přátelských vztahů.

A zatím jsem obdržel zprávu o jeho smrti — a jaké smrti! Způsobila mně veliký zármutek. Mezi všemi smutky, okolnosti, jež obklopovaly jeho smrt, jsou z nejkrutějších.

Vážil jsem si velmi Vašeho manžela a choval jsem k němu hlubokou náklonnost. Moje rodina i všichni jeho kolegové vzpomínáme na jeho pobyt v Hauteville co nejlépe a nejsympatičtěji.

Moje žena i já jsme rovněž nezapomněli vřelého přijetí za naší návštěvy v Praze. Mohl jsem tam oceniti významnou roli, kterou zaujímal dr. Skalák mezi fthiseology svého kraje a kterou by byl zaujal v budoucnosti.

Vzpomínám si dále s lítostí jeho posledních slov, když jsem ho opouštěl na nádraží v Praze: »Spoléháme na vás.« — Běda!...
Buďte ujištěna, že vzpomínka na Václava Skaláka bude věrně uchována v Société Médicale d'Hauteville, jejímž byl členem.

Já sám adresuji památce dr. Skaláka projev vysoké úcty, kterou mně inspiroval.

Jeho čeští kolegové a fthiseologie Vašeho kraje ztratily v něm význačného činitele a jeho přátelé, k nimž se počítám, upřímného přítele, jemuž zachovají pietní vzpomínku.

Dr. Dumarest.

Prof. Felice Parodi, Milano:

RICORDANDO VÁCLAV SKALÁK

(1894—1942.)

Era uno degli esponenti più colti e più intelligenti della Tisiologia cecoslovacca. Allievo di Dumarest lo ebbi come compagno di lavoro per circa due anni. La sua figura onesta, il suo animo generoso ed altruista facevano nascere il rispetto e la simpatia in tutti quelli che ebbero la ventura di avvicinarlo. Dedito oltrechè alla scienza anche alle opere sociali, aveva preparato un vasto programma d'opere per quando la sua patria fosse liberata dai tedeschi. La morte gli ha impedito di conoscere il destino della sua patria ed ha travolto i sogni che gli davano parvenza di vita nel triste recinto di Mauthausen. Arrestato per la sua azione partigiana nel 1941, giudicato a Brno da un consiglio di guerra, entrava nel febbraio 1942 nel sepolcro dei vivi.

I suoi ultimi pensieri non furono di odio, forse neppure per i suoi aguzzini. Alla moglie, distinta collega, rivolse, prima di morire, una preghiera, di salutare i suoi amici più cari ai quali volle anche esprimere la sua ansia dolorosa per l'incertezza sulla loro sorte ch'egli augurava non simile alla propria.

Caro amico, tu sei partito silenziosamente confuso nella folla anonima dei milioni di esseri trucidati, e tutti erano nel tuo cuore, e hai lasciato a noi che abbiamo disperato, un ricordo la cui bellezza supera il miglior elogio che potrebbe essere fatto delle tue virtu di scienziato. Quello cioe di un Uomo veramente buono che ha lavorato ed è morto per un mondo migliore. Voglia la tua gentile compagna continuatrice dell' opera tua, trovare conforto nella certezza che il tuo sacrificio non sarà stato vano.

Giornale Italiano della Tubercolosi, marzo 1947.

Prof. Felice Parodi, Milano:

VZPOMÍNKA NA VÁCLAVA SKALÁKA

(1894—1942.)

Byl to jeden z nejvzdělanějších a nejinteligentnějších exponentů československé fthiseologie. Byl mým spolupracovníkem jako žák Dumarestův asi dva roky. Jeho ušlechtilý zjev, jeho generosní a altruistický duch budily sympatie všech, kdož měli štěstí se mu přiblížiti. Věnoval se jak vědě, tak sociální práci a připravoval rozsáhlý pracovní program, až by jeho vlast byla osvobozena od Němců. Smrt mu zabránila poznati osud jeho vlasti a vzala s sebou sny, které mu poskytovaly zdání života ve smutném táboře mauthausenském.

Zatčen pro odbojovou akci v r. 1941, souzen v Brně stanným soudem, vstoupil v únoru 1942 v hrob živých. Jeho poslední myšlenky nebyly myšlenky nenávisti, snad ani ne proti jeho trýznitelům. Své choti, naší kolegyni, projevil v posledním vzkaze přání, aby tlumočila jeho poslední vzpomínku jeho nejdražším přátelům, čímž chtěl vyjádřiti bolestnou úzkost o jejich nejistý osud, o němž si nepřál, aby byl podobný jeho vlastnímu.

Drahý příteli, odešel jsi mlčky, ztracen v bezejmenném množství milionů, kteří byli zavražděni, a kteří všichni byli v Tvém srdci. Nám, kteří jsme zoufali, zanechal jsi vzpomínku, jejíž krása převyšuje nejlepší chvalořeč, která by mohla být učiněna o Tvých ctnostech vědce; to jest vzpomínka na člověka vskutku dobrého, který pracoval a zemřel pro lepší svět. Nechť Tvoje družka, pokračovatelka ve Tvém díle, nalezne útěchu, že Tvoje oběť nebyla marná.

Giornale Italiano della Tubercolosi, březen 1947.

DOCTEUR LÉON BONAFÉ
ANCIEN INTERNE DES HOPITAUX DE LYON
HAUTEVILLE-LOMPNES
(AIN)

20. Novem. 1946

La triste nouvelle de la mort en déportation du Docteur Skalák m'a causé le plus grand chagrin. Il était un excellent ami, un ami sincère, qui personnifiait pour moi ce cher pays de Tchéco-Slovaquie, heureusement reconstitué.

C'est en combattant le plus odieux des envahisseurs qu'il a été une victime, ajoutée à tant d'autres, de la barbarie allemande. Dans ce même camp de Mauthausen sont morts plusieurs de nos compatriotes d'Hauteville, arrachés brutalement à leurs foyers, à leurs familles et à toutes leurs affections.

La Tchéco-Slovaquie et la France ont souffert également et de la même mamère. Nous avons vécu de tristes jours et nous avons participé aux mêmes angoisses.

Le Docteur Skalák, auteur de nombreux articles scientifiques avait la passion du travail et de la médecine. Je n' oublierai jamais les heures que nous avons pu passer ensemble. Elles sont parmi les plus heureuses de mon existence. Sa nomination au titre de Docent de l'Université de Brno était la consacration de sa carrière médicale, si belle et si féconde.

Au début de sa séance du 14 Novembre 1946, la Société des Médecins d'Hauteville a rendu un solennel hommage à la mémoire du Docteur Skalák, qui avait fait dans notre station un long stage, destiné à recueillir les enseignements du Docteur Dumarest. Tous ceux, qui ont eu ici le bonheur de le connaître, gardent de lui le plus vivant souvenir.
Puisse sa fin héroïque apporter une consolation à sa famille et à ses amis.

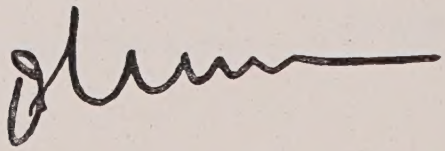

DOCTEUR LÉON BONAFÉ
ANCIEN INTERNE DES HOPITAUX DE LYON
HAUTEVILLE-LOMPNES
(AIN)

20. listopadu 1946

Smutná zpráva o smrti doktora Skaláka mně způsobila mnoho zármutku. Byl mi skvělým a upřímným přítelem, který pro mne ztělesňoval mně tak milé Československo, nyní šťastně obnovené. Stal se obětí boje s nejnenáviděnějším uchvatitelem, jednou z tak mnohých obětí německého barbarství. V témž Mauthausenu zemřelo více našich občanů hautevillských, urvaných brutálně svým krbům, svým rodinám a všem svým zájmům. Československo a Francie trpěly stejně a stejným způsobem. Prožívali jsme smutné dny a propadali jsme týmž úzkostem.

Doktor Skalák, autor četných prací vědeckých, vášnivě miloval práci a medicinu. Nezapomenu nikdy chvil, které jsme mohli stráviti pohromadě. Počítám je mezi svoje nejšťastnější. Jeho jmenování docentem na universitě v Brně je posvěcením jeho medicinské kariéry, tak krásné a tak úrodné.

Společnost lékařů hautevillských vzdala na slavnostním shromáždění dne 14. listopadu 1946 poctu památce doktora Skaláka, který pod vedením doktora Dumaresta v naší klimatické stanici delší dobu pracoval. Všichni, kteří měli zde štěstí ho poznati, zachovají mu vřelou vzpomínku.

Nechť jeho heroická smrt přinese útěchu jeho rodině a přátelům.

Dr Léon Bonafé.

Docteur Pierre Colomban
ancien membre du conseil régional de l'ordre
Maire de Grasse.

Výňatky z jeho dopisu.

Chère Madame,

depuis plusieurs mois déjà je me demandais, ce que mon ami Skalák était devenu dans l'horrible tourmente. Votre lettre m'apporte une bien cruelle réponse et c'est avec une grande peine personnelle, que je Vous prie d'agréer mes respectueuses condoléances.

Je savais, que les opinions politiques de Votre mari l'indiquaient comme l'une des premières victimes du nazisme et je savais aussi, que son culte de la liberté et son ardent patriotisme à basse d'internationalisme, ne lui permettaient pas de transiger avec les régimes autoritaires.

C'est avec beaucoup d'émotion que j'ai appris, que dans son camp de Mauthausen il a pensé à moi et à nos vieilles conversations d'il y a plus de 20 ans. Il a été fidèle jusque dans la mort, à son idéal et à ses amis et un socialiste français n'oublierai jamais ce témoignage de fidélité.

Moi-même j'ai subi quelques ennuis de la part de la Gestapo qui m'arrêté deux fois, et c'est de justesse que j'ai échappé à la déportation ou à la fusillade, la Libération du territoire du Midi de la France n'ayant pas donné le temps a nos ennemis de mettre leur projet à exécution.

Souvent, je me demande, avec quelque anxiété, si les souffrances de tant d'hommes et de fammes, parmi les élites de toutes les nations européennes, auront servi à amèliorer le monde du demain.

Je rêve d'une union de tous les peuples libres. Je crois sincèrement que c'est dans les forces vives des nations et spécialement dans les peuples dirigés par des intellectuels désintéressés, que se trouvera véritable salut.

Grasse, le 30 octobre 1946.

Docteur Pierre Colomban
ancien membre du conseil régional de l'ordre
Maire de Grasse.

Výňatky z jeho dopisu.

Chère Madame,

již více měsíců vzpomínám, co se stalo s mým přítelem Skalákem. Váš dopis mně přinesl příliš krutou odpověď. Vyslovuji Vám s velikou lítostí osobní svoji hlubokou účast.

Věděl jsem, že politické názory doktora Skaláka ho predestinovaly jako první oběť nacismu, a věděl jsem také, že jeho kult svobody a jeho vřelý patriotismus na basi internacionalismu mu nedovolí smířiti se s autoritativním režimem.

S velikým dojetím jsem přijal zprávu, že v koncentračním táboře mauthausenském vzpomínal na mne a na naše rozhovory před více než 20 lety. Zůstal až do smrti věren svému ideálu a svým přátelům, a francouzský socialista nezapomene nikdy tohoto svědectví věrnosti.

Já sám jsem byl dvakrát zajištěn gestapem a unikl deportaci nebo zastřelení jen dík rychlému osvobození Midi de la France, jež znemožnilo nepříteli vykonání rozsudku.

Často se ptám s úzkostí, zda utrpení tolika mužů a žen, elity to všech evropských národů, pomohou uskutečniti lepší svět zítřka. Sním o unii všech svobodných národů a věřím upřímně, že jest v silách národů, a hlavně národů, dirigovaných desinteresovanými intelektuály, stvořiti skutečné blaho národů.

Grasse, 30. října 1946.

Vzdělaný, sečtělý a organisačně zdatný odborník v tuberkulose — vzpomeňme jen jeho klasického pokusu o léčbu prací v prosečnickém sanatoriu — zastával místo vedoucího poradenského lékaře v Přerově (později též v dalších blízkých třech městech) nejen svědomitě, nýbrž i se zřetelem k vzestupu a pokroku. Měl tu robotu rád, dařila se mu a pečoval o povznesení veřejného zdravotního mínění v kraji. O vysokém pracovním standardu a úspěších svědčila mimo jiné jeho skromná, ale instruktivní výroční zpráva za rok 1940.

Stál přirozeně při vzniku Zemského sboru Masarykovy ligy proti tbc. v Brně roku 1934 a jako stálý člen výboru pilně se účastnil pracovních schůzí, přispívaje často podněty i udáváním nových směrů pro zlepšení protituberkulosní činnosti v zemi Moravskoslezské. Význačně pracoval také ve vědecké sekci Zemského sboru. Vzpomínám, s jakou houževnatostí připravoval prvé číslo ročníku 1942 Rozhledů v tuberkulose k jubileu moravského organisátora boje proti tbc. Číslo vyšlo pak už za jeho nepřítomnosti.

Na náš popud byl dr. Skalák in memoriam jmenován v Praze dne 22. června 1946 čestným členem Masarykovy ligy proti tuberkulose.

Byl to milý člověk, dobrý společník, žertovný a vtipný. Dobře jsme se seznámili při občasném posezení po schůzích olomouckého Vědeckého lékařského spolku (Kabelík — Albert), na nichž velmi často přednášel a vedle Amerlinga a Vignatiho býval nejznámějším vítaným i obávaným debatérem. V létě 1939 zaslechl při družném takovém posezení otázku jednoho lékaře u sousedního stolu: »Jakým právem?« Vpadl halasně do debaty odpovědí: Jakým právem?! On se ptá, jakým právem! Nyní, v létě 1939. K čertu, spal v posledních měsících? Teď přece neexistuje »jakým právem«.

Jakým právem, zvěčnělý příteli, byli jsme později nuceni truchlit pro Tvé zavlečení a umučení?

Docent MUDr Martin Skyba,
místopředseda Zemského sboru Masarykovy ligy proti tbc. v Brně.

Motto: Moudrost v životě,
síla v umírání,
krása v záři věčného světla.

J. B.:

Bratr Václav — věděl jsem o jeho jménu z odborné literatury domácí i francouzské, poznal jsem ho později na schůzích jako muže rozsáhlých odborných vědomostí a jako pohotového debatéra, který vždy dovedl postihnouti jádro věci, říci k danému thematu něco nového a vytknouti k němu své stanovisko, prakticky pak jako muže pokrokových snah sociálně zdravotnických.

Blíže se s ním seznámiti bylo mi možno teprve r. 1934, kdy se stal členem zednářského řádu. Pravidelné klubovní schůzky dovolily mi oceniti jeho povahu a nahlédnouti hlouběji na povahové základy a vnitřní příčiny, jež řídily jeho životní činnost. Tehdy se již propracoval k určitému světovému názoru a tímto svým zorným úhlem měřil a hodnotil všechny běžné události politické, vědecké, náboženské a sociální, a vyrovnával se s nimi.

Neulpěl duchem na svém užším oboru vědeckém a neutopil se ve shonu odbornické praxe. Jeho hybný intelekt rozbíhal se širokým okruhem po literatuře, filosofii, umění, sociálních a zdravotnických otázkách. Jeho živý zájem budily jak osudy demokracie ve Španělsku za španělské občanské války, tak ženská otázka a otázka rodiny v sovětském Rusku, jak hnutí henleinovské u nás, tak hnutí nacistické v Reichu a odezva tohoto hnutí ve francouzské literatuře, jak Forelova mezinárodní organisace abstinentního hnutí podle zednářských vzorů, tak zase ne dost vědecké metapsychické dedukce Carellovy (L'homme cet inconnu) atd., jak nám o těchto problémech přednášíval.

Je téměř s podivem, kde si mohl vyšetřiti čas na toto vše při své slabé tělesné konstrukci, praxi a vědeckých pracích.

Ve směru mravním našel si svůj vzor a vůdčí hvězdu na cestu světla Masaryka, jehož filosofii o nutnosti drobné nenáročné práce pro blaho národa a lidstva převzal jako kredo svého života. Když pak Masaryk zemřel, přenesl svoji lásku a obdiv na jeho pokračovatele dr. E. Beneše a šel odvážně a nesmlouvavě jejich cestou jak v drobných nesnázích života, tak ve velkých událostech, které se na nás přivalily v roce 1938 a po nich. Vyznával heslo »Pravda vítězí«, ale věděl také, že pravda kterákoliv, ať náboženská, nebo

národní, vědecká nebo jiná, vítězí jen tenkráte, když se za ni postaví stateční lidé, kteří jsou ochotni bíti se za ni, nelekati se obětí, a nastane-li nutnost, tedy dáti v sázku vše.

Německá okupace přinesla s sebou těžké zkoušky a rány. Těžká doba jako vždy stírala s lidských povah a vzájemných vztahů lidských drsně povrchní lesklý nátěr a obnažovala nemilosrdně jejich vnitřní jádro a hodnotu. V této vrcholné zkoušce obstál bratr Václav jako ryzí kov.

S plným vědomím hrozícího nebezpečí zúčastnil se illegální činnosti. Když se nebezpečí pro jeho osobu stalo s německé strany hrozivým, pomýšlel na odchod za hranice, ale nedošlo již k němu. Byl zatčen, přišly Kounicovy koleje a Mauthausen. Byl sice ducha silného a statečného, ale jeho slabé a churavé tělo nevydrželo dlouho vysilující práci a týrání. A tak 27. dubna 1942 odešel »do oněch končin neznámých, od jejichž břehů nižádný poutník se již nevrací.«

Jeho odchodem vypadl z našeho bratrského řetězu jeden z pevných článků. Želíme v něm bratra vyhraněného a ušlechtilého charakteru, bratra vždy věrného, účinlivého a pohotového ke každému dobrému dílu, jenž prokázal moudrost v životě a sílu v protivenství a smrti.

Uzavírám svou vzpomínku podle slov Komenského, jenž stál u kolébky svobodného zednářství: Bratru Václavovi dal Veliký stavitel všehomíra »srdce dychtící po obecném dobru, dopřál mu po celý život býti mužem touhy a vyvedl jej konečně oklikami životních labyrintů po skrytých nitích své moudrosti k sobě, k vlastnímu zřídlu a oceánu všeho dobra«.

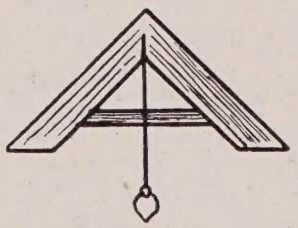

Vydáno u příležitosti odhalení pamětní desky docentu in memoriam MUDr. V. Skalákovi v Přerově 28. září 1947 MUDr. V. Skalákovou a jeho přáteli za redakce MUDr. St. Vomely a MUDr. Jana Babéčka. — Tisk a grafická úprava Grafia, dělnická knihtiskárna a nakladatelství v Praze II, Myslíkova ulice 15